

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

J.H. Veefkind

De herberg van het laatste geluk (2)

Bij Lucas 2:14b

De één na de ander wordt gelukkig gemaakt door de geboorte van onze Heer, Jezus Christus. Zelfs de engelen loven en prijzen God: „Ere zij God in de hoge, en vrede op aarde bij mensen des welbehagens”.

Hierbij wordt dikwijls verwezen naar Psalm 51.

Psalm 51? Dat is toch dat boetelied van David na zijn overspel met Batseba en de moord op Urija, en na Davids berouw en bekering? Wat heeft deze psalm nu met het Kerstfeest te maken?

Wel, ook in die geschiedenis gaat het om een man die doodongelukkig was en die zielsgelukkig werd. David was zijn blijdschap kwijt – en dat raak je natuurlijk altijd: je blijdschap kwijt, als je op zo'n lompe manier de Here God voor de voeten loopt. Dan heb je geen echte vreugde meer. Daarom vraagt David daar ook telkens om in Psalm 51: „Doe mij *blijdschap* en *vreugde* horen, laat het gebeente, dat Gij verbrijzeld hebt, weer *jubelen*. Hergeef mij de *blijdschap* over uw heil, laat mijn tong over uw gerechtigheid *jubelen*.

Here, open mijn lippen, opdat mijn mond uw lof verkondige”. In dit verband zegt David: „Want Gij hebt geen behagen in slachtoffers, aan brandoffers hebt Gij geen welgevallen. Doe wel aan Sion naar uw welbehagen. Dan zult Gij behagen hebben in offers naar de eis”.

En dit is nu precies hetzelfde als wat die draak van een Eustaas heeft ondervonden: je kunt jezelf niet redden. „Je zult het mij moeten laten doen”, zegt de Leeuw die een Lam is. Niet aan mijn offers heeft God een welbehagen, maar aan zijn eigen goedheid!

Onze vertaling van Psalm 51 gebruikt hierbij de woorden 'behagen', 'welbehagen' en 'welgevallen'. Maar de griekse vertaling gebruikt hier telkens hetzelfde woord als de engelen in hun Ere-zij-God, namelijk: „vrede op aarde bij mensen des

welbehagens”.

En hiermee kijken we recht in het hart van de engelenzang, recht in het hart van het Kerstevangelie en recht in het hart van God.

Kerstfeest is het feest van de blijdschap, de vreugde, de jubel, het loven en prijzen van God. Maar dan wel op de manier van Psalm 51! Je kunt jezelf niet redden, ga dan tot Jezus! Of beter nog andersom: je kunt jezelf niet redden, en daarom komt Jezus tot jou!

Dat Gods Zoon eraan te pas moet komen om jou en mij te redden, bewijst wel wat een hopeloze gevallen – wat een draken! – we eigenlijk zijn.

Inderdaad, een blijdschap op de manier van het draakje Eustaas: dat je doodsbang bent voor de klauwen van de Leeuw. En de allereerste haal van zijn klauw gaat zo diep dat je denkt dat hij dwars door je hart heengaat. En als Hij je lelijke huid eraf gaat trekken, doet dat meer pijn dan alle andere dingen die je ooit gevoeld hebt. Het enige waardoor je het kunt verdragen, is: dat het echt een fijn gevoel is als dat spul loslaat. Het doet hardstikke zeer, maar het is zó leuk om te zien hoe het eraf komt. Het doet eventjes ontzettend pijn, maar daarna is het gewoon verrukkelijk.

Dat fijne gevoel, dat leuke en verrukkelijke van de verlossing door Jezus, hebben alle personen die door het Kerstevangelie heenlopen, ondervonden. Zacharias en Elisabet, Jozef en Maria, Simeon en Anna, de familie en vrienden in het bergland van Juda en de herders in de velden van Betlehem.

Zij allen hebben de klauw van de Leeuw gevoeld, die eerste haal die zó diep gaat dat je bang bent dat hij dwars door je hart heengaat. En de levenwekkende kracht van zijn warme adem, de glans van zijn gouden manen en het geluk dat door je heenstroomt als je na zoveel dwaalwegen Hem om de hals valt.

Dat is dan ook het typische van het Kerstfeest: het is een feest van menselijke onmacht en van Goddelijke kracht. Een feest van een Kind in de kribbe en een soldatenkoor op het veld. Het feest van de mensen van het welbehagen.

Verderop in Lucas 2 is sprake van Simeon die „de vertroosting van Israël” verwachtte. En van Anna die sprak tot allen „die voor Jeruzalem verlossing verwachtten”.

Er waren ook in die tijd mensen, die – waarschijnlijk door schade en schande – hadden geleerd dat je jezelf niet kunt redden, maar dat de Redder tot jou moet komen.

„De vertroosting van Israël” – Israël moest dus vertroost worden. „De verlossing van Jeruzalem” – Jeruzalem moest dus verlost worden. Het waren standaarduitdrukkingen voor: de Messiaanse tijd, het koninkrijk Gods, de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Die nieuwe wereld moest tot stand gebracht worden: door God, door zijn Gezalfde, door zijn Geest.

33e jaargang - nr. 26.
22 december 1989

In dit nummer

- 454 J.H. Veefkind
De herberg van het laatste geluk (2)
- 455 H. de Jong
Toeëigening des heils (2-slot)
- 456 N. Vrijmoeth-de Jong
Kind en kerstfeest
- 458 D.W.L. Milo
De complimenten
- 460 J.H. Veefkind
Het begon allemaal met de woordvoerder... (1)
- 464 C.N. van der Ziel
Magnificat... voor de redder der armen
- 466 A. Troost
Theologie en de twee naturen van de Bijbel
- 469 Margreet Maljers-Kroes
Tussen kerk en keuken

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
D.W.L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E.R. Postma
J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Uit breder kring

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

Administratie Opbouw
A.J. van Veelen-Vis
Postbus 258,
3740 AG Baarn.
Tel. 02154-23546.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging
Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 60,- per jaar of f 33,- per half jaar.
Voor studenten f 48,- per jaar.
Buitenland f 84,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 10,-.

Advertenties

Tarief: 55 ct. per mm. Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-13080, fax 03420-92542.

Druk

"Steenbergen", Zeist.

Daar waren deze mensen van overtuigd. Waarschijnlijk tegen de stroom van de meerderheid in. Deze mensen hadden de haal van de leeuwklauw door hun hart gevoeld en de onuitsprekelijke vreugde erna. En ze hebben begrepen dat ze het zelf niet konden, dat ze het Hem moesten laten doen:

„Lam van God, Gij hebt gedragen alle schuld tot elke prijs...
Mensen van het welbehagen,
roept op aarde vrede uit...”

Voor Jezus was geen plaats in de herberg. Voor ons is er wel plaats in de herberg van het laatste geluk. Ik denk aan die film 'De Herberg van Het Zesde Geluk'. Na een tocht vol ontbering komen een engelse zendingeling en de aan haar zorg toevertrouwde kinderen eindelijk op de plaats van bestemming aan. Moe, hongerig, gehuld in lompen, met kapotte voeten, met tranen in de ogen en verdriet in het hart... Maar dan beginnen de mensen van de stad hen te verwelkomen. De eerste hoeraatjes groeien uit tot een oorverdovend gejuich.

En dit lijkt mij een goed beeld voor de heiligen die na een leven vol ontbering de nieuwe aarde op en het nieuwe Jeruzalem in komen marcheren. God is bij de mensen en Hij zal alle tranen van hun ogen afwissen. Een oorverdovend gejuich klinkt op, het overspoelt heel Gods nieuwe wereld:

„Hem, die op de troon gezeten is (de Grote Keizer over de Zee), en het Lam (de Leeuw uit de stam van Juda, de wortel van David) zij de lof en de eer en de heerlijkheid en de kracht tot in alle eeuwenheden!”

Bekering - 4

Geboorte
kinderziektes
opgroeien
trouwen
kinderen
klachten
aftakeling
dood
dokters vechten voor een verloren zaak

maar in die korte tijd
tussen geboren worden en sterven
gebeurt er toch iets nieuws
iets Goddelijks

evangelie
Heilige Geest
leven
gebed
mensen richten hun gezicht tot God
en zij stralen van vreugde
tranen lopen hun over de wangen
en niemand weet wat het zijn
tranen van verdriet
of tranen van vreugde
of beide tegelijk
maar er is iets nieuws
toegevoegd aan hun leven
iets wat geen dokter heeft bedacht
iets dat boven de wetenschap uitgaat
iets dat van boven komt

wedergeboorte
geboorte van boven
beginsel van eeuwige vreugde
geloof
hoop

de Geest is hier geweest
Jezus is hier geweest

God is hier geweest
de grond waar ik op sta
is heilige grond
onderpand
van de nieuwe aarde
en de eeuwige vreugde.

(Bij Lucas 9:28-36)

Bekering - 3

Ik ben een paar keer
tot de orde geroepen
door mijn eigen naam

mijn moeder
heeft dat wel eens gedaan
en mijn vrouw

„Koos” zeiden ze
en dat was genoeg
om me tot inkeer te brengen

het is een eenvoudig middel
heel scherp
en heel barmhartig

„Mariam” zei Jezus
en de vrouw antwoordde
„Rabboeni”

Jezus noemt je naam
en jij zegt ja
dat is het hele verhaal

dat is de roeping
en de bekering
van de mens.

(Bij Johannes 20:16)

H. de Jong, Amsterdam

Toeëigening des heils (2 - slot)

De zo bekende vrijgemaakte verbondsprediking kan wel eens iets godsdienstig-oppervlakkigs krijgen en slaat dan zelfs gemakkelijk door naar een vaag religieus humanisme. Ik ben daar in de praktijk wel schrijvende voorbeelden van tegengekomen. Hoe kan dat? Mijns inziens doordat veel verbondsprediking halverwege blijft steken en de bijbelse lijn niet ten einde toe volgt. Wat is die bijbelse lijn? In de Schrift zelf wordt die duidelijk getrokken, en wel in het Oude Testament, in Israëls geschiedenis. Je ziet namelijk in de Schrift, in de voortgang van de heilsgeschiedenis, dat God de ruimte van het Sinaï-verbond gebruikt heeft om daar middenin een ander, een volgend verbond neer te zetten. Nee, dat is niet een *inwendig* verbond dat gesloten zou zijn met schimmige uitverkorenen die zich onzichtbaar temidden van de grote verbondshoop zouden ophouden. Die konstruktie heeft ontzettend veel schade veroorzaakt doordat ze Gods verbond met Israël op losse schroeven zette en twijfel zaaide aan alles wat God belovend gesproken heeft. Dáár ligt ook de wortel van de *argwanende* en *zielsverwarrende* prediking die als een bijbels alternatief voor de vrijgemaakte verbondsprediking met haar vervlakkings-effecten wordt aangeboden en waar de zogenaamde *zware* prediking een treurige bedrevenheid in ontwikkeld heeft. Nee, niet een nader verbond met de uitverkorenen leert de bijbel, maar een tweede verbond met dé Uitverkorene, dát is wat de ruimte van het Sinaï-verbond allengs gaat vullen. Het David-verbond dus, waarvan het in de woorden van de profeet Nathan heet: „Ik zal hem tot een vader zijn en hij zal Mij tot een zoon zijn” (II Samuel 7:14) en waarvan in Psalm 89 zo ontroerend gezongen wordt: „Voor altijd rust op hem mijn trouw, mijn welbehagen, Ik houd het vast verbond, Ik zal zijn zetel schragen.” Dit tweede verbond is nodig geworden om de failliete boedel van het eerste verbond te redden. Een psalm als de achtenzeventigste laat dat in alle duidelijkheid zien. Bijbelse verbondsprediking is nu dat de verkondiging de mensen eerst haalt binnen de ruimte van het verbond dat God met zijn volk gesloten heeft en hen vervolgens noopt hun houding te bepalen tegenover het David/Christus-verbond. Overigens, wat dat 'eerst' en 'vervolgens' betreft: wat in de heilsgeschiedenis *veruit* staat, komt in de prediking *in elkaar* te liggen. Dat laatste verbond fungeert dus als toetssteen binnen de ruimte van het eerste. Zo is het in Israëls geschiedenis toegegaan en nog is dit de kanon van de christelijke verkondiging. Van de houding

die men tegenover Christus aanneemt hangt het af of men een echte bondeling is of niet. Zo zorgt de bijbelse *twee-fasen-struktuur* van het verbond voor een onderscheidende prediking. Een prachtig voorbeeld van die twee-fasen-struktuur vinden we in II Korinthiërs 6:16b-18. Daarover nu verder, zoals ik vorige maal al aankondigde.

II Korinthiërs 6:16b-18

De bedoelde passage is een kollage van oudtestamentische schriftplaatsen, kunstig bij elkaar gezet uit alle hoeken en gaten van wet, profeten en psalmen: Levitikus 26:11; Ezechiël 37:27; Jesaja 52:11; II Samuël 7:14; Psalm 89:27, 28; Jesaja 43:6. Dergelijke klusters van teksten kom je in het Nieuwe Testament vaker tegen en er zijn sporen van dat ze daarvoor al bestonden. Dat ze als resultaat van noeste theologische arbeid door de kerk reeds van de synagoge zijn overgenomen. Zo kom je bijvoorbeeld de combinatie van Jesaja 28:16 met Jesaja 8:14: de messias als funderings- en als toetssteen, – zowel bij Paulus (Romeinen 9:33) als bij Petrus (I Petrus 2:6 en 7) tegen en dat zou erop kunnen wijzen dat die twee daarvoor uit een gemeenschappelijk fonds hebben geput.

Wat de struktuur van dit tekst-samenstel betreft, je kunt er een driedeling uit aflezen: een begin (vs. 16b), een midden (vs. 17) en een einde (vs. 18). Het gaat de apostel bij zijn aanhaling vooral om het middenstuk (vs. 17), want dat sluit aan bij de strekking van de hele perikoop, die een scherpe antithese-prediking behelst: „Scheidt u af...” (vs. 17), want „wat heeft gerechtigheid gemeen met wetteloosheid?”... enzovoorts (vs. 14). Dit scherpe vermaan van het middenstuk wordt nu omlijst door een dubbele herinnering aan het verbond, in vers 16b en in vers 18. Het woord 'verbond' ontbreekt daar weliswaar, maar wel zijn er de twee verbondsformules, waarvan de eerste (God – volk) past bij het Sinaï-verbond en de tweede (vader – zoons en dochters) zijn oorsprong heeft in het David-verbond. Het geheel van de passage is van een dramatische spanning doortrokken: van het eerste, het Sinaï-verbond, gaat het langs de weg van een scherp vermaan náar het volgende, het David-verbond. Dat laatste heeft hier een verbreding ondergaan. „Ik zal u tot een vader en gij zult Mij tot een zoon zijn” is nu geworden tot: „Ik zal *jullie* tot een vader en *jullie* zullen Mij tot *zonen* en *dochters* zijn”. Deze zonen en dochters zijn namelijk diegenen in

het verbond die zich onder dé Zoon lieten brengen. Dit kan alleen via een persoonlijke geloofsbeslissing. Vandaar dat het ongenueanceerde enkelvoud 'volk' van vers 16b in vers 18 uiteenvalt in het meervoud van 'zonen en dochters' en in de verscheidenheid van mannen en vrouwen.

Heel opmerkelijk is het begin van vers 17 waar, tussen het eerste en het tweede verbond in, staat: „...en Ik zal u aannemen...”. Hoezo 'aannemen'? Ze wáren toch al aangenomen? Getuige het begin van de passage: „Ik zal hun God zijn en zij zullen mijn volk zijn”. Mijns inziens ontkomen wij er niet aan hier te spreken van een *tweede* aanneming, die plaats vindt nadat men de proef van de konfrontatie met Christus en zijn Geest in het verbond heeft doorstaan. Wil het van 'volk' tot 'zonen en dochters' komen dan dient er een nadere aanneming plaats te vinden. Uit die woorden 'Ik zal u aannemen' blijkt dus de twee-fasen-struktuur van het verbond zeer duidelijk, alsmede de daaruit voortvloeiende dramatische spanning. De tweede aanneming duidt immers het kritische moment in het verbond aan: wie zal aangenomen... en wie zal verlaten worden? Dat wordt niet uitgemaakt door een voor ons blinde verkiezing van God (of beter gezegd: hoe waar dat ook is, dat krijgt geen nadruk), maar door telkens herhaalde konkrete beslissingen van ons die (dat wel!) alleen 'in God' genomen kunnen worden.

We schampen hier langs de voorbeschikkings-problematiek en ik zou er in dit verband één opmerking aan willen wagen. Een zwaar aksent op de voorbeschikking treffen we in de bijbel nergens aan. Dat hoeft ook niet, want de voorbeschikkingsgedachte komt in de Gods-gedachte vanzelf mee. Een bijbel heb je daarvoor niet nodig. Wat de Schrift met die gedachte wél doet is dat zij haar nuanceert. In het kader van voorbeschikking en verkiezing begint ze namelijk steeds duidelijker van Christus, dé voorgedane en uitverkorene Gods, te spreken. Hem stelt zij vóór ons, met zijn nodiging en vermaan die ons telkens tot keuzes vóór of tegen nopen. Dat is de manier waarop de bijbel voorbeschikking en verkiezing weghaalt uit de noodlot-sfeer.

Impliciet en expliciet

Maar mijn uiteenzetting over de twee-fasen-struktuur van het verbond zou een misverstand kunnen oproepen. Is Christus, zo zou men mij kunnen tegenwerpen, niet al bij de grondlegging van het verbond

aanwezig en kun je dus Israël niet van meet aan aanspreken als zonen en dochters van God? Zeker is dat het geval. Deuteronomium 14:1 zegt in alle duidelijkheid: „Kinderen zijn jullie van de HERE jullie God...” En wat Christus betreft, het Immanuël-geheimenis, waarvan Hij de uiteindelijke belichaming is, ligt van het begin af aan de verbondsluiting ten grondslag, zoals uit het in vers 16 aangehaalde Levitikus 26 manifest is: „Ik zal onder hen wandelen.”

Daar heb je het Immanuël-geheimenis, de genadige inwoning Gods. Die gaat voorop en uit kracht daarvan kan dan volgen: „...en Ik zal hun God zijn en zij zullen mijn volk zijn”. Nog klaarder wordt dat als je Levitikus zelf erbij opslaat: „En Ik zal mijn tabernakel in uw midden zetten en Ik zal geen afkeer van u hebben, maar Ik zal in uw midden wandelen en u tot een God zijn en gij zult Mij tot een volk zijn” (Leviticus 26:12; zie ook Ezechiël 37:27). Funderend gaat hier de verzoeningsdienst in het heiligdom (afschaduw van Christus' offer!) aan het verbond vooraf. Pas dan volgt de verbondsformule, als vrucht daarvan. Nee, echt, alles is er, van meet aan.

Geen sprake van dat je het Sinaï-verbond uitwendig zou kunnen noemen en het buiten Christus en de Heilige Geest zou kunnen houden. Alleen, wat van den beginne *impliciet* aanwezig is, moet gaande weg maar *expliciet* gemaakt worden. Vandaar dat de Here God die zijn Christus aan het verbond ten grondslag heeft gelegd, Hem ons ook in het verbond nog weer doet ontmoeten. Om het goed tot ons te laten doordringen dat het verbond echt niet zonder Christus kan, ja dat Hij er de eigenlijke inhoud van is. Om dit nog met een ander voorbeeld te illustreren: het buitengewone van *Isaäk's* plaats in het verbond als kind der belofte was impliciet bij zijn wonderlijke geboorte al helemaal aanwezig. Maar dat impliciete wordt geëxpliciteerd en zo niet weinig beklemtoond bij zijn ongedeerde terugkeer uit de offerdood. Daarin wordt het geboorte-wonder als het ware herhaald en tegelijk verdiept. Israël had dat nodig. En wij ook. Zonder die 'herhaling' zou Christus' plaats in het verbond zo gemakkelijk een vanzelfsprekend vóórgegeven kunnen worden waarover we weinig meer behoeven te zeggen. „Natuurlijk, Christus!”, zou het dan worden. Terwijl er toch niets natuurlijks aan zijn komst is. Christus' plaats in het verbond is een veel nadrukkelijker genade-gegeven. Daarom staat Hij aan het begin en komt Hij aan het einde. Meer impliciet staat Hij aan het begin en meer expliciet komt Hij aan het einde.

En dat brengt mij tenslotte tot nog weer een andere poging om mijn kritiek op de vrijgemaakt- en

nederlands-gereformeerde verbondsprediking te formuleren: is Christus daarin niet te impliciet aanwezig? Moet verbondsprediking niet meer expliciet Christocentrisch zijn? In die zin dat Hij die van de aanvang af met de gemeente oploopt, haar tegelijk van de overzijde tegemoet treedt en met de telkens nieuwe beslissingen die Hij vraagt de verbondsrelatie in de crisis brengt?

M. Vrijmoeth-de Jong, Zwolle

Kind en kerstfeest

Op zoek naar het goede kerstverhaal

Het kerstfeest is het feest, dat in christelijke kring meestal meer aandacht krijgt dan het paas- en pinksterfeest. Extra kerkdiensten, zangbijeenkomsten, kerstwijdingen en kerstvieringen wisselen elkaar af voor en tijdens de kerstdagen. Ook de kinderen worden daarbij niet vergeten en krijgen de nodige aandacht. En wie mij een beetje kent, weet dat ik blij ben met die aandacht. Ik acht het namelijk nodig, dat er in gezin en gemeente zoveel mogelijk gewerkt wordt aan de geloofsontwikkeling van het kind, nu maatschappij en media in de meeste gevallen die ontwikkeling niet meer ondersteunen, maar zelfs tegenwerken. Daarom ben ik blij met de aandacht die in de meeste gemeenten aan de kerstfeestviering met de kinderen wordt besteed.

Ter voorbereiding op een dergelijke viering zijn in veel van onze kerken mensen bij elkaar gekomen om een programma in elkaar te zetten. Ieder jaar blijkt dat weer een hele opgave te zijn, die veel hoofdbrekens en veel gezoek in allerlei verhalenboeken vergt. De grote vraag, waarvoor iedere voorbereidingscommissie komt te staan, is de vraag naar het verhaal, dat verteld zal worden. De bijbelse geschiedenissen rondom het kerstgebeuren zijn zo bekend, dat we liever iets anders nemen. Iets, dat onbekend is en de aandacht van de kinderen zal boeien. Iets, dat indruk op hen zal maken en dat de essentie van het kerstfeest aan hen duidelijk zal maken. Naar een dergelijk verhaal wordt er dan gezocht. En wordt het ook gevonden?

Het kribwiegje

Kerstfeest lijkt in eerste instantie een voor kinderen gemakkelijk te begrijpen feest te zijn. De gebeurtenissen zijn spannend, ontroerend en verbazingwekkend en heel goed voor kinderen te vertellen. Wel moeten we ons echter afvragen of we met het weergeven van de gebeurtenissen ook de essentie ervan heb-

En nu maar hopen dat onze Christelijke Gereformeerde broeders en vrienden zoiets bedoelen wanneer ze zich onvoldaan tonen over de gangbare verbondsprediking binnen de beide huizen van de Vrijmaking. Inderdaad, de *beide* huizen, – over welker uiteengaan je beurtelings verdrietig en blij kunt worden. Oók blij? Ja, want „wenn ihr im Suchen euch trennt, wird erst die Wahrheit erkannt” (Schiller, geloof ik).

ben duidelijk gemaakt aan het kind. Nog goed herinner ik me, dat jaren geleden één van onze, toen nog kleine kinderen, in de kerk op kerstmorgen aan mij vroeg, waar nu het 'kribwiegje' met de pasgeboren Here Jezus stond. Het orgel mocht van haar niet zo luid spelen, want anders konden we niet horen of Hij hilde. Voor haar was het een grote teleurstelling te horen, dat de Here Jezus al 'groot gegroeid' was. Voor mij was het een teleurstelling te ontdekken, dat we zo weinig van de betekenis van de kerstgeschiedenis hadden kunnen overbrengen op het kind. Voor haar was de kern van het kerstfeest de pasgeboren baby, die zij wilde horen en zien en die in een 'kribwiegje' moest liggen in de kerk. Later ben ik tot de ontdekking gekomen, dat veel kleuters dezelfde gedachtenfout maken als ons dochtertje. Zij hebben op deze leeftijd nog geen tijds- en afstandsbesef. Vroeger kan voor hen een paar dagen geleden zijn en Betlehem in Judea kan enkele straten verderop liggen. Daarom vinden zij het heel gewoon te veronderstellen, dat 'het kindeke Jezus', waar ze liedjes over zingen en verhalen over gehoord hebben, in de kerk te vinden is. Om hen duidelijk te maken, dat het geboorteverhaal zich lang geleden heeft afgespeeld, kan het voor hen misschien het beste vergeleken worden met een verjaardag. Op een verjaardag denken we eraan, dat je lang geleden geboren bent als een babytje. Zo is kerstfeest het verjaardagsfeest van de Here Jezus. Hij is al lang groot en woont bij Zijn Vader in de hemel. Hij is koning over hemel en aarde en heeft een troon aan de rechterhand van God. Als wij op kerstfeest Zijn verjaardag vieren, vindt Hij dat fijn.

Door zo over het kerstfeest met de kleintjes te spreken, geven we hen geen fout beeld van een aandoenlijk kindje in de kribbe, dat toch wel een beetje zielig is, omdat het zo arm is en in een stal moet liggen. Zo leren wij hen op kerstfeest denken aan Jezus als de grote Koning, die op onze aanbidding en lofzang wacht.

De betekenis van kerstfeest

Indien we tegen de kinderen over het kerstfeest als verjaardagsfeest spreken, maken we de wezenlijke betekenis ervan nog niet duidelijk aan hen. Dan moeten we het hebben over Zijn komst op aarde voor onze zonde en over de grote liefde van God om Zijn eniggeboren Zoon te geven daarvoor.

Het valt niet mee om dat uit te leggen aan een kind. Wij hadden ons dochttertje kennelijk deze essentie van het kerstfeest niet duidelijk kunnen maken. De vraag is echter of deze betekenis wel uit te leggen is aan een kleuter. Een kind van die leeftijd heeft alleen nog maar kennis van zaken, die je met je zintuigen kunt waarnemen, die je kunt horen, zien, voelen, ruiken en proeven, heel concreet. Kan zulk een concreet denkend kind iets begrijpen van Gods liefde voor een verloren wereld, die zo groot is, dat Hij zijn Zoon gaf ter redding?

Een klein kind krijgt langzamerhand besef van God, doordat het Zijn zorg ervaart in het dagelijkse eten en drinken, in de kleren en in de gezondheid. Dat God hem beschermt, omdat Hij van hem houdt, wordt stukje voor beetje werkelijkheid voor het kind. Maar dat Gods liefde voor hem zich uit in de komst van Zijn Zoon, gaat het kleine kind boven zijn bevattingvermogen. Om de betekenis van Gods liefde te kunnen begrijpen, moet er eerst bij het kind sprake zijn van enig schuldbesef. En schuld- en zondebesef begint pas te ontstaan als het geweten zover ontwikkeld is, dat er begrip is voor wetten, waartegen gezondigd kan worden.

Bij de kleuter is over het algemeen nog geen sprake van schuldbesef. Het kind weet, dat bepaalde dingen niet mogen van zijn vader, zijn moeder of zijn juf. Als het zo iets dan toch doet, wordt de volwassene boos. Dat is niet leuk, dat geeft een onaangename situatie met de kans, dat het kind de aandacht en liefde van de volwassene verliest. Om dat te voorkomen zal het kind de volgende keer proberen te gehoorzamen.

Het kind, dat in de midden en hogere groepen van de basisschool zit, krijgt pas begrip van algemeen geldende wetten en regels die de basis zijn van de verboden van de volwassenen. Door ongehoorzaam te zijn zondigen zij tegen die wetten en regels. Zo ontstaat in de gewetensontwikkeling enig besef van schuld en kan bij het kind tevens het zondebesef concrete inhoud krijgen. Gelijktijdig met het schuldbesef ontstaat het verlangen naar vergeving en herstel van de verstoorte verhoudingen. Na een bewuste overtreding van een voorschrift van de ouders kan zulk een kind zich echt schuldig voelen tegenover hen. Als de fout daarna opgebiecht en vergeven

wordt, kan het zich blij en opgelucht voelen. In een dergelijke situatie ervaart en voelt het de liefde en de vergeving van zijn ouders heel concreet in de praktijk. Er is een grote kans, dat zulk een kind op de vraag, wat ouderliefde is, zal antwoorden 'Dat ze iets verkeers van het kind willen vergeven'. Vergelijkbaar hiermee is de ervaring van een kind met de liefde van God.

Alleen het kind, dat zich door één of andere overtreding schuldig wist voor God, zijn zonde beleed en om vergeving bad, kan daarna heel blij worden, als het tot hem doordringt, dat God vergeeft, wie Hem daarom oprecht vraagt. Dat kind krijgt door dat concrete geval, dat het zelf meemaakt enig begrip van Gods liefde. Menig kind weet in theorie heel goed te vertellen, waarom de Here Jezus op de aarde is gekomen, maar de essentie ervan dringt pas tot het kind door als het zelf de schuldvergeving ervaren heeft in een concreet geval. Zulk een ervaring kan bij ieder kind of jongere op een verschillend tijdstip plaats vinden. (Ben ik juist als ik dit moment de bekering of wedergeboorte noem?) Dit moment van ervaring van schuldvergeving is afhankelijk van de gewetensontwikkeling, van persoonlijke omstandigheden en gebeurtenissen en van de bijbelse verhalen en hun uitleg, die het kind gehoord heeft, waardoor God in het hart van het kind werkt.

Kerstfeest vieren met het kind

Uit bovenstaande is hopelijk duidelijk geworden, waarom het zo moeilijk is om een vrij kerstverhaal te vinden, waarin het wezenlijke van het kerstgebeuren naar voren komt. Daarbij moet het ook nog spannend, ontroerend en begrijpbaar voor kinderen zijn. Na mijn mening zal daarbij vooral gezocht moeten worden naar een verhaal over een persoon, die grote liefde betoont aan een ander en die hem zijn kwaad vergeeft. In dat thema zal de kerstboodschap van Gods grote liefde misschien het beste doorgegeven kunnen worden. De Here Jezus heeft ons zelf een verhaal over dat thema in de Gelijkenis van de Verloren zoon verteld.

Hoewel het vertellen over Gods liefde een onmisbaar onderdeel is van het kerstfeest vieren met het kind, moeten we het daartoe niet beperken. Geloven is niet alleen een kwestie van weten, maar ook van voelen en doen, niet alleen van het hoofd, maar ook van het hart en de handen. Werken aan de geloofsontwikkeling van het kind betekent niet alleen bezig zijn met het aanbrengen van geloofskennis, maar ook het kind laten ervaren en beleven, het aanspreken op zijn gevoel en het aanzetten tot activiteiten.

Eén van de sterkste punten in de kerstfeestvieringen in onze kringen

is misschien wel het inwerken op het gevoel van het kind. De versieringen met kerstgroen, glinsterende ballen, sterren, klokken, allerlei lichtjes en brandende kaarsen zijn voor het kerstfeest sfeerbepalend. Indien het zingen van de prachtige kerstliederen ter ere van God en het luisteren naar het bijbelverhaal of een ontroerend of spannend kerstverhaal, waarin de vergevende liefde van God een centrale rol speelt, gekombineerd wordt met bovengenoemde sfeerbepalende versieringen, zal én kennismatig én gevoelsmatig gewerkt worden aan de geloofsontwikkeling van het kind. Dergelijke kerstfeestvieringen zullen grote indruk maken op het kind en in de herinnering blijven voortleven als kostbare gebeurtenissen.

**Riskante
leefgewoonten
zijn
onchristelijk.
Hoe riskant
vindt u
de alcohol?**

**CHRISTELIJKE BEWEGING VOOR
DRANKBESTRIJDING**

Antwoordnr. 609, 7300 WB Apeldoorn, tel. 055-337466
Postbank 607667 t.n.v. penningmeester
Chr. Beweging voor Drankbestrijding, Arnhem.

D.W.L. Milo, Nunspeet

De complimenten

Zo begon vroeger een boodschap: „de complimenten van vader en hij laat u vragen...” – „de complimenten van de meester en ik moest zeggen...” – „de complimenten van het bestuur en of u voortaan...”

Wat is een compliment?

Als Van Dale het mag zeggen, dan is een compliment een beleefde begroeting, betuiging van vriendschap of eerbied. „Het compliment van de dag” – zeggen ze in het zuiden – en dan bedoelen ze heil- of gelukwensen, bijzonder met nieuwjaar; zoals de Angelsaksers 'seasons greetings' schrijven. Het compliment is voorts ook een vleierende beleefdheid, bijvoorbeeld in verband met voortreffelijk spel of fijne uitspraak. Tot zover Van Dale.

Vanwege onze gebrekkige betrouwbaarheid wordt zo'n vleierende beleefdheid niet al te serieus genomen en is een mededeling vaak belangrijker dan de beleefde inleiding. Erger: iemand kan naar een compliment vissen – en daarmee is het compliment zo ver gedevalueerd, dat men zich een grofheid kan veroorloven door „geen complimenten te maken”.

Daar komt nog een factor bij. In ons calvinistische Nederland – toe, bestrijd die term nu eens niet; zelfs in het Vaticaan is de Nederlandse kerkprovincie al eens calvinistisch genoemd – zijn we zeer op onze hoede, om mens-verheerlijking te voorkomen. Soli Deo gloria, alleen Gode de eer? Dat is een goede leuze, maar die schijnt wel in te houden: geen vleugje eerbetoon aan stervelingen, want dat zou ten koste van Gods eer kunnen gaan.

Een principe dus?

Misschien wel. Of het een goed principe is valt nog te bezien. Onze pastorale notitieschrijver van de maand bracht ditmaal onze pen in beweging. „Een predikant wordt meestal niet met lof overladen”, stamelde hij deemoedig; en als men de lof bepaald niet kan vermijden, komt er zuinigjes uit: ik heb het wel eens slechter gehoord. Dat heet dan 'de hoogste lof'. Beter rapportcijfer kan er niet af.

Wel, als dit waar is – en mag dat nu eens waar zijn? – dan is hierover het laatste woord nog niet gezegd.

We kunnen in het midden laten of ieder van ons geroepen is, voor

ieders prestatie meteen een rapportcijfer te geven. Want altijd geldt de waarschuwing: met het oordeel waarmee je anderen oordeelt zul je zelf gemeten worden. Maar laten we blijven bij de uitersten: zeer goed en zeer slecht. Een preek, een schilderij, een muziekstuk kan grote indruk op ons maken als we niet van binnen vereelt zijn; een erg goede of een erg slechte indruk. En we kunnen de neiging moeilijk onderdrukken de ander onze indruk weer te geven. Want waarom zouden we die neiging eigenlijk onderdrukken? Bestaat er niet iets als gemeenschappelijkheid, bijzonder in het christendom? Iemand, die een deur voor u open houdt, zult u bedanken – maar iemand, die u zijn hart laat zien, die u het beste van zijn kunnen schenkt, zult u doodzwijgen?

Ik ben ervan overtuigd, dat we goed doen als we onze reactie geven, te weten een christelijke reactie. Een noodzakelijke afkeuring kan dan gaan in de vorm van een vriendelijke terechtwijzing (wel geargumenteerde alstublieft met aannemelijke gronden) en kan een dwalende op weg helpen. Een noodzakelijk compliment, op tenminste even goede gronden, kan de naaste eveneens verder helpen. Vaak veel verder.

Een christelijk compliment is geen vals pluimstrijken! Wie getroffen is door een goede preek, gevuld met oude en nieuwe schatten, een woord op zijn pas gesproken, kan zeggen: „wel gedaan, gij goede en getrouwe dienstknecht!”. Hij vermijdt dat hij zich als kundig beoordelaar opwerpt, citeert een bijbelwoord en steekt de predikant een hart onder de riem. – Iemand begroette een ander aan de huisdeur met: kom binnen, gij zeer gewenste man! Hij meende het en gebruikte een bijbeluitdrukking, die het beter deed dan hij zelf kon bedenken.

Ja, wat is de Bijbel rijk aan complimenten. „De Heere is met u, gij strijdbare held!” „Gij zijt gezegend onder de vrouwen!” „Veel dochters des lands hebben kloek gehandeld, maar gij gaat die alle te boven!”

Komaan, zoekt u zelf nu eens tien van die goede complimenten in de Bijbel op, wilt u? Onlangs nodigde ik onze lezers uit, tien drukfouten in 1 artikel op te sporen – en wat dacht u? Prompt vijf inzendingen, zelfs van over de evenaar. Fouten kunnen en willen we dus heus wel aanwijzen – maar kunnen we elkaars prestaties ook zo rap erkennen? Dat is: de ander uitnemender achten dan onszelf?

Wanneer we dus het goede, het rake, het mooie van de medemens waarderen, en ons hart lucht geven – dan ontnemen we de Schepper toch niets van zijn eer? Integendeel, dan *eren* we de Schepper door zijn schepsel te prijzen. Dat geldt heel bijzonder wanneer we het talent van een broeder of zuster roemen: dat talent is immers door de Schepper in leen toevertrouwd? Daar heet het immers *talent* voor?

Goed, een principe dus!

In elke waardering, in elk compliment, schuilt een dankwoord aan de Gever van alle goeds. We zien Gods hand in alles wat schoon is, wat lieflijk is en wat wél luidt? Dan moeten we van ons hart ook maar geen smoorkuil maken, dunkt me. Wie zijn wij, dat wij ons ten opzichte van de ander het Goddelijk oordeel aanmaten: je bent een onnutte dienstknecht?

Hebben we waardering – voor de dag ernee dan. Onze dank uitspreken. Het zal een nederig mens niet hoogmoedig maken: hij zal een waardierend compliment zelfs gaarne doorgeven naar hogerhand. En... het zal hem zeer aansporen door te gaan. Want een woord van waardering houdt het langer uit dan een schimpscheut. Zeg tegen uw geliefde dat ze er steeds mooier uitziet – en ze zal er steeds mooier gaan uitzien. Zeg tegen uw jonge predikant, dat hij zijn boodschap steeds beter weet te brengen, steeds duidelijker gaat spreken, zich steeds grondig voorbereidt... en hij zal er zich aan houden! Want hij wil van dit niveau niet meer terugvallen. En een kunstenaar is al helemaal afhankelijk van eerlijke waardering; kunstenaars kunnen elkaar met kunstcritieken vermoorden! Na een verpletterende critiek gaat een artiest met knikkende knieën de planken op – maar na een ovatie maakt hij een toegift, die eigenlijk boven zijn macht reikt.

Jonge schrijvers

Ik heb een jongen gekend, die al vroeg in jeugdbladen schreef. Hij kreeg er aardigheid en vaardigheid in. Hij schreef een heus en uitvoerbaar toneelspel, kreeg de hoogste cijfers van de klas voor zijn opstellen. Zijn taalleraar was een aanhanger van de Tachtigers – nu, die mannen wisten wat stijl is. Eens gaf die jongeman een cijfer acht voor een opstel, en eiste dat deze het zelf voorlas. Na het lezen (onder grote

gemoedsbezwaren) streepte de leraar de acht door en maakte er een negen van. Begrijpt u, dat deze (jonge)man voor zijn leven gerugsteund werd? Hij schreef voor jeugdbladen, voor sociale periodieken, voor jagers, voor organisten, voor economische en kerkelijke weekbladen – tot in dit goede blad toe. Zie, wat een beetje waardering uitwerkt en geef het uw jonge schrijvers, als ze het verdienen.

Of bent u beter?

Zeg eens eerlijk: trekt u zich niets aan van een compliment? Laat een berisping u ook siberisch? Nee toch? Nu, laten we daarmee voortaan rekenen: wat u wilt dat u de mensen doen, doe hen maar net zo. Dat is tot

opbouw van het christelijke – nader gereformeerde – leven.

A propos: bij kerst en nieuwjaar het compliment van de dag. En 's Heeren zegen.

Te verwachten artikelen (o.a.):

Prof.dr. D. Holwerda, 'Punten en komma's'

C. Huizinga, 'Gereformeerd blijven'

Ds. J.C. Janse, 'Een nieuwjaarsgeschenk van Calvijn'

Hermine de Rijk, 'Eva, wie ben je?' (Toespraak Vrouwenkontaktdag)

Jan van der Spek, 'Samenspel'

Prof.Ir. E. Stamhuis, 'Waarneming en werkelijkheid'

Ds. B. Wielenga, 'De ene Naam: zending in de 21e eeuw'

Pastorale Notitie

J. Kranenburg - Rolde

Met het oog op het nieuwe jaar

Op een stukje land waar de bulldozers nog niet aan toe zijn, stellen jongetjes zich op voor een partijtje voetbal. Aan de ene kant van het veldje roepen ze: „Wij zijn Ajax”! „Best”, roept de tegenpartij, „Dan zijn wij PSV”. Zo doen jongetjes dat als hun eigen daden nog niet imponeren. Ze identificeren zich gewoon met anderen die al grote roem verworven hebben. En het werkt heus: je voelt je stukken sterker.

Diep in ons hart zijn wij als die jongetjes. Vroeger maakte je als christen, en zeker als gereformeerde, deel uit van een groot geheel. Van imponerende verbanden op allerlei gebied: een machtige kerk, een krachtige politieke partij, je las een krant, die er zijn mocht. Met de vraag wat je zelf betekende als christen zat je niet zo. Je was een stukje van het grote geheel,

daarmee identificeerde je jezelf: je partij, je kerk, je krant. En het werkte heus!

Dat is nu allemaal voorbij. Het is goed om er bij het begin van een nieuw jaar even bij stil te staan dat het ook niet terugkomt. Integendeel: wij zullen waarschijnlijk eenzamer worden en de verwijzing naar het grote geheel waarmee wij ons kunnen identificeren wordt steeds moeilijker. Mijn kerk imponeert niet, al ben ik er rijk mee, van de politieke partij waarop ik stem ben ik geen lid of mag ik misschien zelfs geen lid zijn en mijn krant is een dagelijkse bron van ergernis. Ik kom alleen te staan. Dat heeft spannende en mooie kanten. Ik onderschat dat niet en zie er de winst van. Maar een mens wil zich met zijn bestaan opgenomen weten in een groter verband. Dat zit in ons. Wij zijn niet voor de verkrumpling geschapen.

Tijdens de bezetting zaten door het gehele land op eenzame waarnemingsposten langs wegen, spoorlijnen en rivieren mannen en vrouwen die tot taak hadden aantekening te houden van het verkeer: auto's, goederenwagens en schepen. Ze zaten er in opdracht van inlichtingendiensten die de gegevens afstonden aan de geallieerde legerleiding en uit al die rapportjes samen konden vaak belangrijke gevolgtrekkingen gemaakt worden, die waardevol waren voor het verloop van de oorlog. Het was eenvoudig werk en er waren betrekkelijk weinig risico's aan verbonden. Maar wat was het moeilijk om dat vol te houden! Het resultaat van dagenlange aandacht was soms niet meer dan een schrijfblaadje met wat 'turven', data en uren. En dan geloven dat je met dat blaadje meedeed aan de oorlog!

Op al die plaatsen keken mannen en vrouwen vol spanning uit naar de koerier die het blaadje kwam halen en die misschien iets kon zeggen over de waarde van het blaadje van gisteren. Want je wilde meedoen aan de oorlog. Daarom zat je daar.

Zo ongeveer zullen we in het komende jaar in de kerk zitten. De reikwijdte van onze daden en woorden lijkt zo gering. Wij snakken naar een bericht dat wij op onze eenzamer wordende post toch heus meedoen in de grote oorlog tussen het rijk van God en dat van de duivel. Het front is niet ver weg. Het loopt ook niet tussen die grote en imponerende verbanden door, zoals wij vroeger misschien ten onrechte hebben vermoed. Het front loopt door ons eigen hart en het heeft nooit ergens anders gelegen. Misschien vallen er in 1990 grenzen weg en worden er tegenstellingen opgeheven. Ik zeg niet dat het geen winst is. Maar de grote muur in je hart, daarbij blijft het gebed nodig: Voeg geheel mijn hart tezaam.

De toga

Ik wil Margreet Maljers nog hartelijk bedanken voor haar vriendelijke reactie op wat ik over de toga schreef. Ik kan haar gedachtengang goed volgen en ik kan die zelfs respecteren. Ik zal aan een toga niet meer toekomen, maar ik begrijp ook dat wij als ouderen van de nood geen deugd moeten maken. Overigens: ik deed op 19 februari 1967, ik was toen 46 jaar, mijn intrede in IJsselmuiden, mijn eerste gemeente. Als Margreet Maljers toen nog taartjes zat te bakken in de zandbak was zij een wat late leerling, maar het is wel allemaal weer fijn goed gekomen met haar en daar zijn we allemaal blij om. Ik hoop dat er nog eens aanleiding is om het woord tot elkaar te richten. Zij in haar klein hoekje en ik in het mijn.

J.H. Veefkind, Krommenie

Het begon allemaal met de woordvoerder ...(I)

(Over Johannes 1:1-18)

Wij denken vaak dat van alle evangelisten Johannes het verst teruggaat in de tijd. Marcus begint bij de doop van Jezus. Matteüs en Lucas beginnen bij Jezus' geboorte en ontvangenis. Maar Johannes gaat helemaal terug tot het begin, de schepping van hemel en aarde. En misschien wel tot vóór het begin, als men dit tenminste zo mag zeggen, tot in de eeuwigheid. We noemen dit: het voortbestaan, de preëxistentie, het leven van de tweede persoon in het Goddelijke wezen voordat Jezus werd geboren.

Toch kon het wel eens zijn, dat ook Johannes ons wil laten zien: *Hij was één van ons* (Rien Poortvliet).

We kunnen de proloog van het vierde evangelie verdelen in vieren. Elk onderdeel zegt iets over de relaties waar Jezus in staat of stond.

Namelijk: (a) zijn relatie tot God, (b) zijn relatie tot Johannes de Doper, (c) zijn relatie tot de wereld, en (d) zijn relatie tot de ooggetuigen.

Welke gegevens in de proloog doen nu denken aan het voortbestaan, de preëxistentie?

In (a), vers 1-5, zijn dit de woorden: 'in den beginne', 'het Woord', 'was bij God', 'was God', en 'alle dingen zijn door Hem geworden en zonder Hem is geen ding geworden dat geworden is'.

In (c), vers 9-13, komen we de volgende uitdrukkingen tegen: 'het waarachtige licht was komende in de wereld', 'de wereld is door Hem geworden', en 'Hij kwam tot het zijne'.

In (d), vers 14-18, denken we aan: 'het Woord is vlees geworden', 'de eniggeborene des Vaders', 'die na mij komt is vóór mij geweest, want Hij was eer dan ik', en 'de Zoon die aan de boezem des Vaders is'.

Het valt op, maar het spreekt eigenlijk ook wel vanzelf, dat we in (b), vers 6-8, geen verwijzingen naar het voortbestaan aantreffen: hierin gaat het immers over de verhouding van Jezus tot Johannes de Doper. Dit speelt allemaal in de tijd, op het eind van de jaren twintig van de eerste eeuw.

Aan de andere kant geeft het natuurlijk wel te denken, dat midden tussen al deze 'eeuwigheids' – elementen zo'n massief 'tijdelijk' blok staat. Er zijn dan ook verklaarders die beweren, dat ná de vermelding van Johannes de Doper het niet meer over de eeuwigheid kan gaan. Eén uitlegger is zelfs van mening, dat het in héél de proloog over het aardse leven van Jezus gaat. Vers 17 lijkt

daar voor te pleiten: daar wordt 'het Woord' en de 'eniggeborene' ronduit *Jezus Christus* genoemd. Aardser, tijdelijker, dichterbij kan het al niet: Jezus Christus is één van ons.

Dit brengt ons tot de vraag: is het mogelijk om in de proloog van Johannes níét aan de preëxistentie te denken? Anders gezegd: waar zouden we bij bovengenoemde gegevens óók aan kunnen denken? We gaan alle gevallen na.

(a) Jezus' relatie tot God, vers 1-5.

In den beginne kan niet verder teruggaan dan de schepping van hemel en aarde. Misschien is het een aanduiding van heel de oudtestamentische tijd, de 'engel Gods uit Israels oude dagen'.

We kunnen echter ook denken aan het begin van Jezus' publieke optreden. Deze gedachte wordt ons aangereikt door het vierde evangelie zelf. Hierin is sprake van het begin van Jezus' tekenen te Kana in Galilea, waar Hij water in wijn veranderde. Zie ook uitdrukkingen als: 'Jezus wist van den beginne wie het waren die niet geloofden' en: de discipelen zijn 'van het begin aan bij Jezus' (2:11, 6:64, 15:27, 16:4).

Ook Marcus heeft het over 'Begin van het evangelie van Jezus Christus', en ook hij denkt dan aan het optreden van Johannes de Doper (1:1). Op dezelfde manier heeft Lucas het over 'de dingen die geschied zijn door het gehele joodse land, te beginnen in Galilea, na de doop die Johannes verkondigde' (Hand. 10:37).

'Begin' betekent dus niet per definitie het absolute begin, maar het relevante begin. In dit verband: het begin van Jezus' leven en werken op aarde. Natuurlijk doet de inzet van het evangelie denken aan de inzet van het oude testament: in den beginne, woord, licht, duisternis. Met enige goede wil zou men in Johannes 1 en 2 zelfs een (her)scheppingsweek kunnen herkennen (1:19, 29, 35, 44, 2:1). Johannes 1 wordt echter niet gelijkgesteld maar vergeleken met Genesis 1. Het heeft de inhoud van een gewoon evangelie, maar de stijl van het scheppingsverhaal. Het optreden van Jezus markeert een nieuw begin: het koninkrijk der hemelen is nabij gekomen. Inderdaad: het begin van de herschepping!

Het Woord behoeft niet persé het preëxistente karakter te hebben van

de 'logos' uit de heidense filosofie en de 'wijsheid' uit de joodse theologie.

In de eerste plaats moeten we ons realiseren dat 'woord' in het grieks niet onzijdig maar mannelijk is.

Geen 'het' maar 'de'. We zouden het kunnen vertalen met: de Spreker, de Woordvoerder. Zo'n vertaling alleen al zorgt ervoor dat we 'Woord' minder speculatief en meer historisch-konkreet opvatten. Op deze manier associëren we deze aanduiding meteen met Jezus Christus – wat natuurlijk ook de bedoeling is.

Verder is er geen evangelie waar Jezus zoveel in spreekt, als juist het evangelie naar Johannes. Bijna eindeloze gesprekken met mensen en scharen, met vrienden en vijanden typeren dit evangelie. Jezus is metterdaad de Woordvoerder. Hij spreekt voortdurend het verlossende woord. De uitdrukking 'logos' is niet zozeer gericht op de voorafgaande eeuwigheid als wel op de volgende tijd.

Zoals de Here God in het eerste begin door te spreken het licht en alle andere goede dingen heeft gemaakt, zo heeft de Here Jezus bij het begin van de herschepping door te spreken licht en leven om zich heen verspreid. Hij voerde een hoog woord en de mensen konden hun licht bij Hem opsteken!

Hij was bij God. Het is duidelijk dat het hier gaat over de relatie van de Woordvoerder tot God. Maar er is geen enkele noodzaak om te denken aan de onderlinge verhouding tussen de Vader en de Zoon 'van eeuwigheid'.

Het ligt veel meer voor de hand om aan de jeugd van Jezus te denken. Zoals Lucas schrijft: 'Jezus nam toe in wijsheid en grootte en genade bij God en mensen' (2:52). Het is waar dat hier voor 'bij' een ander voorzetsel wordt gebruikt dan in de proloog van Johannes. Maar daar staat tegenover, dat Lucas' voorzetsel óók door Johannes wordt gebruikt, en dan zowel voor Jezus als voor Johannes de Doper. En van de Doper zal toch niemand willen beweren dat hij van eeuwigheid af of vóór zijn geboorte bij God was.

Jezus was bij God – bijvoorbeeld in Nazaret waar Hij opgroeide, en in Jeruzalem waar Hij in de dingen van zijn Vader was. Gedurende heel zijn jeugd was Hij in de leer bij God.

Dat Hij *God* was spreekt vanzelf als het om de interne verhouding tussen

de Vader en de Zoon zou gaan: in de eeuwigheid was er niemand anders dan God.

Het feit dat Johannes desondanks schrijft: 'en God was de Woordvoerder', en daarna nog eens herhaalt: 'deze was in het begin bij God' – bewijst dat het over de tijd gaat, over de geschiedenis van Jezus.

Bovendien, men heeft er wel eens op gewezen dat er deze keer geen lidwoord staat bij het woordje 'God'. Maar er staat eenvoudigweg 'God'. Er is wel verondersteld dat dit nederiger klinkt dan met het lidwoord. Als dit juist is, zou de aanduiding beter slaan op de aardse Jezus dan op de hemelse Zoon.

Hoe dit ook zij: de heilige Geest is over Maria gekomen en de kracht des Allerhoogsten heeft haar overschaduwd. Daarom wordt ook het heilige dat verwekt is Zoon Gods genoemd (Luc. 1:35). Ook de Zoon van God moest bij God zelf in de leer. Ook Hij moest de gehoorzaamheid leren (vgl. Hebr. 5:8). En dit heeft Hij: tijdens zijn dagen in het vlees!

Alle dingen zijn door Hem geworden. Het valt op dat in Johannes 1, anders dan in Genesis 1, niet het woord 'scheppen' maar het woord 'worden' wordt gebruikt. Hoewel Johannes het woord 'maken' in de zin van 'scheppen' wel kent en gebruikt (5: 19-20, vgl. Gen. 1:1 vv in de griekse vertaling).

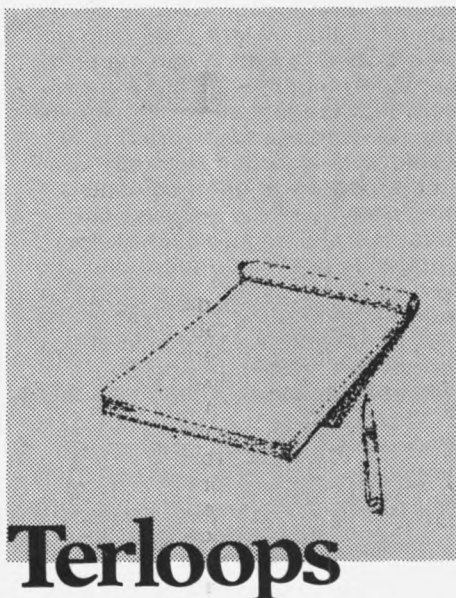
Het gaat dan ook niet om het eerste ontstaan, maar om het latere bestaan. Om wat er gebeurde. Wat er gebeurde onder de handen en door de woorden van Jezus van Nazaret. Hoe Hij nieuwe dingen tot stand bracht voor de mensen. Echt een herschepping.

De oudste opvattingen over deze tekst lijken dit te bevestigen. De eerste christenen trokken het laatste stukje van vers 3 bij het eerste stukje van vers 4. Wij vertalen: alle dingen zijn door het Woord geworden en zonder dit is geen ding geworden dat geworden is. In het Woord was leven. Zij lazen: alles gebeurde door Hem en buiten Hem gebeurde er niets. Wat in Hem is gebeurd, was leven en het leven was het licht der mensen. Vergelijk het woord van Jezus: 'zonder Mij kunt gij niets doen' (15:5).

Het 'gebeuren' waarvan hier sprake is, was duidelijk gericht op de mensen. En mensen waren er nog niet in het begin, zeker niet in het absolute begin.

Ook langs deze weg komen we uit niet bij een speculatieve maar bij een historisch-konkrete uitleg van de tekst. Waar Jezus kwam, werd alles nieuw. Het oude was voorbijgegaan, zie het was alles nieuw geworden. Trouwens: het licht scheen in de duisternis, en 'duisternis' in deze zin (duisternis = zondige mensheid) was er nog niet bij de schepping van hemel en aarde.

(wordt vervolgd)

P.C. van Wijk, Zaltbommel

„...de Here zal Uw betrouwen zijn’.

Het was in de maand juli 25 jaar geleden, dat ds. J.A. Vink onverwacht overleed. Veel ouderen zullen ook vandaag nog in dankbaarheid aan hem terugdenken. In het herdenkingsnummer van het Calvinistisch Jongelingsblad (11 september 1984) schreef Tini Kok een kort artikel naar aanleiding van bovenstaande woorden uit Spreuken 3 : 26. Vink's betrouwen wás op de Here! Dit betekent niet, dat hij altijd zonder vragen zat. Soms had hij zelfs véél te vragen.

Onder de door Vink nagelaten papieren was een schrift met wat aantekeningen, waarin soms heel persoonlijke dingen naar voren worden gebracht. Hij wilde de Here dienen, maar hij vond het niet altijd gemakkelijk.

Op 14 oktober 1923 deed Vink in de Gereformeerde Kerk van Vreeswijk belijdenis van zijn geloof. Hij had daar lang over nagedacht en op die voor hem zo belangrijke dag zette hij de volgende woorden op papier:

„Ik ben des Heeren.

Nu zwijgt mijn ziele...

Overstelt door wat aan ontroering haar doorvoer kan zij alleen opengaan in danken en bidden, opengaan naar den hemel, naar God.

Met het gesproken 'ja' schokte even uit de trilling der kloppende aandoening.

En toen ... kon alleen – en niets anders – het dankend zwijgen geboren worden, en de aarde zong haar zegenbede... en de hemel sprankelde haar genade... „Looft, looft nu aller Heeren Heer’.

–
De ziel wordt nu bewust: „Daar is beleden. Help, help nu o Vader, o God mijns levens, help nu beleven!”

Het waren geen gemakkelijke dagen voor de 22-jarige Vink, want twee

dagen eerder schreef hij nog over „doorleefde teleurstelling” en „smartsluiers”. Jasper wist echter waar hij met zijn moeiten heen moest en op de dag van zijn eerste avondmaalsviering (16 december 1923, twee dagen voor zijn verjaardag) schreef hij het volgende:

‘k Heb nu beleefd dat Gij, mijn Heiland
Mijn kracht wil zijn; dat Gij voor mij
Zoo'n volheid van genade opent
Zóó alles uitstort, wat mij bij
't Doorworstelen van 't aardeleven
Verkwikken zal tot levensmoed;
Dat in mij flikkert heilig streven
Om uit te zeggen van dien gloed
Die groeien kon daar Gij hem voedde
En warm zal blijven bij Uw hoede
Die leven mij en lieven doet.

–
Alleen deez' taal kan ik slechts uiten:

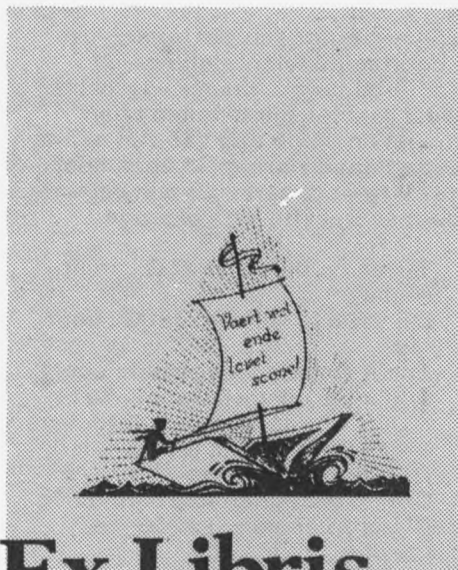
„Uw goedheid Heer, is hemel-hoog”,
O, geef, dat niets bij mij kan stuiten.”

Terugdenken aan Vink is denken aan iemand, die dienen wilde. En hij diende met blijdschap. De steen op zijn graf herinnert hier aan. Het dienen ging bij hem gepaard met veel worstelingen. En in die worstelingen wist hij op veel vragen geen antwoord. Daar schaamde hij zich niet voor. Hij bleef het van de Heer verwachten!

Er zijn sommige mensen, die na hun sterven nog lang ná-spreken. Voor mij is Vink zo iemand.

Gevraagd

Tweedehands toga voor een hongarse dominee. Lengte 1,75, gewicht ± 80 kg. Kontaktadres: A. Kodde, Beethovenlaan 62, 7442 HE Nijverdal, tel. 05486-16285.

Ex Libris

T. Hoekstra, Zwolle

Nieuwe uitgaven

Bij uitgeverij Amro in Baarn is verschenen: Spiegels, een bundel korte verhalen, geschreven door Matt Cohen. De oorspronkelijke Engelse titel luidt: Living on water. Op de achterkant van het boek staat: „Ondanks zijn verscheidenheid vormt deze bundel een eenheid door de complexe en vruchtbare relatie tussen dromen, herinnering en begeren, zoals de titel suggereert.” Matt Cohen schijnt een bekend schrijver te zijn, maar ik moet bekennen – wellicht tot mijn schande – dat ik nooit eerder iets van hem gelezen heb. En de eerste kennisgeving via deze bundel viel me niet mee. Er staan uitdrukkingen in die ik grof en cynisch vind; het woord neuken bij voorbeeld staat er zeker een keer of tien in. De moraal van het geheel staat me niet aan en over de vertaling ben ik ook al niet enthousiast.

Psychologen zullen in dit boek misschien goed studiemateriaal aantreffen, de meeste lezers van Opbouw zullen er waarschijnlijk weinig genoeg aan beleven.

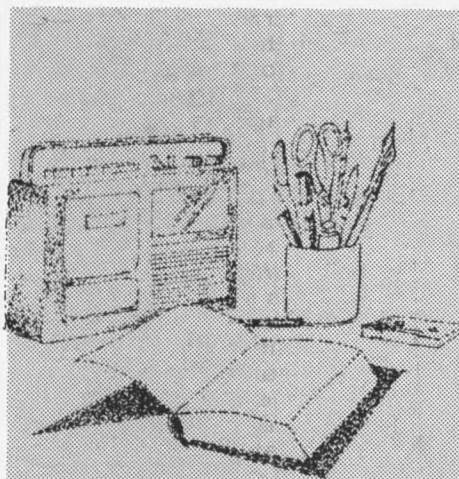
Omvang 190 bladzijden; prijs f 25,-.

Van dezelfde uitgever komt: Gysbert Japicx – Gedichten. Een keuze uit zijn poëzie met vertalingen en commentaar door D.A. Tamminga. Het is een tweetalige editie in samenwerking met de Fryske Akademy in Leeuwarden. Gysbert Japicx leefde van 1603-1666. Hij woonde in het tamelijk geïsoleerd liggende Bolsward, maar kennelijk was dat geen verhindering voor hem kennis te nemen van het werk uit de internationale Renaissance. Zijn gedichten passen helemaal in die sfeer en doen mij herhaaldelijk denken aan Hooft (Galathea) en Huygens (Costelijck Mal). Veel lezers van Opbouw zullen helaas de Friese cultuurtaal niet beheersen. Toch hoeft dat geen al te groot bezwaar te zijn voor wie echt geïnteresseerd is: de Neder-

landse vertaling staat ernaast. Wel zou het mijns inziens beter zijn geweest als de spelling van het Fries gemoderniseerd was; het werk zou daardoor toegankelijker zijn geworden. De Nederlandse vertaling is zwak. Veel woorden zijn zelfs vervangen door wat geen equivalent mag heten. „Wrâld” is niet stad, maar wereld, en „uwz schoncken krippe” is heel wat anders dan „het hart wordt vermoeid.” Een rijmloze, letterlijke vertaling zou Gysbert Japicx in het bereik van een veel groter publiek hebben gebracht. Omvang 147 bladzijden; prijs f 29,50

Walva-Boek in Laren geeft vooral boeken uit die bedoeld zijn voor het onderwijs. Maar er is vaak iets bij dat voor een veel ruimere kring geschikt is. Vandaag noem ik twee. Allereerst: Over lezen gesproken, 25 besprekingen van Nederlandstalige literaire jeugdboeken, samengesteld door R. Kraaijeveld. Doelgroepen zijn: examenklassen en voorexamenklassen lbo en mavo en de middenklassen van havo en vwo. Het lijkt me dat ook ouders van opgroeiende kinderen profijt van dit boek kunnen hebben. Bij elk besproken boek wordt namelijk kort iets gezegd over de auteur, zijn/haar leven en werk, bedoeling/boodschap, kijk op jeugdboeken, verband tussen het boek en het leven en dan volgt er een overzicht van het overige werk. Daarna komt de samenvatting van de inhoud waarna op enkele literaire aspecten wordt ingegaan: verhaallijn, opbouw, ontwikkeling van de hoofdperson, andere personen, verhoudingen (b.v. tussen jong en oud, Nederlanders en gastarbeiders), het taalgebruik en tenslotte wordt de leerling geholpen tot een beoordeling te komen.

Aanbevolen! Omvang 213 bladzijden. Prijs f 19,50.

Jeugdrubriek

R.R. Ganzevoort – Wormerveer
De grote verwarring (1)

Paranormale verschijnselen staan

volop in de belangstelling. Talloze occulte spelletjes en praktijken worden door onwetenden beoefend. Glaasje draaien op school, horoscopen in de Libelle, alternatieve genezers. De verwarring is ook groot; de een zegt dat we te maken hebben met de duivel, terwijl de ander hierin gaven ziet die bij de schepping zijn gegeven. Onbekende mogelijkheden, of ongekende moeilijkheden? Wat is paranormaal eigenlijk? In de encyclopedie lezen we de volgende definitie: "Letterlijk: naast het normale. Hoedanigheid van een beginsel dat volgens algemeen aanvaarde begrippen niet is te verklaren." Dat wil dus zeggen dat paranormaal een relatief begrip is. Wat nu onverklaarbaar is hoeft dat over een x aantal jaren niet meer te zijn. Paranormaal is alles wat naast onze logische, tastbare werkelijkheid ligt. Daarmee ben je al heel dicht bij het woord *bovennatuurlijk*.

Met het woord paranormaal is dus niets gezegd over of iets goed of slecht is! Bij deze definitie is namelijk ook de Here God bovennatuurlijk en dus paranormaal, en dat geldt ook voor onze gebeden, de kracht die mensen van God ontvangen, wonderen, profetieën en ga zo maar door. Volgens algemeen aanvaarde begrippen is dat niet te verklaren, en velen van ons zullen ook geen duidelijke verklaring kunnen geven. In de Bijbel wordt deze wereld bijvoorbeeld aangeduid met de term *hemelse gewesten*, het gebied dat onze werkelijkheid overstijgt.

Goed en Kwaad

Is het dan allemaal goed in de hemelse gewesten? Nee, net zo min als het allemaal goed is in de tastbare werkelijkheid. In beide 'niveaus' van het leven is er een onderscheid tussen goed en kwaad, tussen het rijk van God en het rijk van de duivel. Je zou dus de hele werkelijkheid (natuurlijk en bovennatuurlijk) zo in een schema kunnen onderbrengen:

	GOED	KWAAD
PARA-NORMAAL	<i>hemels</i>	occult
NORMAAL	<i>God-vrezend</i>	goddeloos

Op elk van de vier terreinen is iemand die daar de macht heeft, een beheersers van dat gebied. In de goede gebieden is dat God, in de kwade is dat de duivel. Overigens, ook de duivel is wat dat betreft uiteindelijk ondergeschikt aan God. Hij is geen eeuwige tegenmacht, maar een opstandige die moet wijken zodra God aan het einde van de tijd zijn oordeel over de wereld laat gaan.

Waardoor is de aandacht voor het occulte zo opgeleefd? Het is in eerste instantie een reactie op de rechttoe-rechtaan no-nonsense men-

taliteit die alles begrijpelijk en logisch verklaarbaar wil maken. Het rationalisme en materialisme hebben niet teleurgesteld in het christendom. Dat is ouderwets, terwijl allerlei occulte zaken spannend en zogenaamd nieuw zijn. Bovendien stelt men tegenwoordig niet meer eerst de vraag of iets waar is, maar of iets werkt (functioneel denken). Verhalen over hoe een horoscoop of genezer bleken te werken trekken veel mensen aan.

Signalement: 666

Waar het dus om gaat bij het paranormale (en bij het normale) is dat we leren onderscheiden waar Gods gebied is, en waar we op het terrein van de duivel zijn terechtgekomen. Heel praktisch gesteld: hoe kun je nu weten of iets van de duivel is? In Openbaring 13 wordt gesproken over het herkennen van de duivelse werken. We ontmoeten in dit hoofdstuk de draak (= slang) en twee beesten. Samen vormen ze de valse drieëenheid. Luther zei het al: de duivel is Gods aap, hij imiteert de Here God. Het ene beest geneest van een dodelijke wond (opstanding), er zijn grote tekenen van vuur uit de hemel, en er wordt een gemeente verzameld van mensen die het teken van het beest op het voorhoofd hebben (de doop) zonder dat teken horen ze niet bij de gemeenschap en staan ze zelfs buiten het leven. In alles is de duivel bezig God te imiteren. De vraag is dus hoe je de duivel herkent. In Openbaring 13:18 vinden we zijn signalement: het getal van het beest is een mensengetal: 666. Misschien zou je hierin de omrekening van een naam (Nero) kunnen zoeken, maar waarschijnlijk gaat het vooral om het menselijke bij uitstek: 6. 6 is het getal van de mens, het symbool voor de mens, zoals 7 Gods symbool is. 666 is het teken van de mens die de macht aan zichzelf trekt en niet langer onder God wil staan. De invloed van de duivel zie je dus overal waar de mens in Gods plaats gaat staan. Treffend zie je dat imiteren ook bij de tovenaars van Farao die Gods wonderen namaken. Alles met de bedoeling om mensen van God af te houden. Het is dus al met al bijzonder duidelijk dat we een norm nodig hebben om de grens van de verschillende gebieden te kennen. Dat betekent dat we die grenzen moeten ontdekken in Gods Woord. Waar anders vinden we een absolute regel? Geeft de Bijbel duidelijkheid over wat van God komt en wat niet? We willen de schijn vermijden dat we met een paar welgekozen teksten van alles en nog wat kunnen suggereren. Elke ketter heeft zijn letter en zo, maar toch zullen we alleen vanuit de Bijbel Gods licht kunnen vinden. Daarom is het goed de teksten ook zelf op te zoeken en in hun verband te lezen. Ontdek zelf maar hoeveel de Bijbel eigenlijk

zegt over de bovennatuurlijk wereld.

Gods Grenzen

Een kerntekst in dit alles is Deuteronomium 18:10-15, vooral omdat daar gesproken wordt over de profeten, dat wil zeggen de mensen die namens God spreken. Daar zoeken mensen naar, ook in het occulte. Uiteindelijk is iedereen op zoek naar de macht die zijn leven beheerst en zinvol maakt. Om dat te onderscheiden worden in deze teksten de eerste grenzen al aangegeven: *Onder u zal niemand worden aangetroffen die zijn zoon of dochter door het vuur doet gaan, die waarzeggerij pleegt, geen wichelaar, uitlegger van voortekenen, of tovenaars, geen bezweerder, niemand die de geest van een dode of een waarzeggende geest ondervraagt of die de doden raadpleegt, want ieder die deze dingen doet is de HERE een gruwel.* Allerlei vormen van magie, waarzeggerij, etcetera worden verboden. Je

kunt denken aan waarzeggerij met behulp van kaarten, sterren, pendels, kristallen bollen, geesten enzovoorts. Tal van vormen zijn bekend, ook nu nog. Maar ook verboden door God.

Laten we daar overigens meteen een kanttekening bij maken: Er is ook veel bedrog in het spel. Massahypnose, bedrog, goocheltrucs en psychologische oefeningen doen een hoop. Een algemeen gestelde voorstelling komt altijd uit! Maar tussen het bedrog is ook een deel werkelijkheid, en daar wordt het gevaarlijk. Een medium kan over bepaalde informatie beschikken, en het lijkt alsof die informatie uit een object komt, maar is dat ook zo? Als we de vier terreinen van de werkelijkheid serieus nemen, en dan bovendien Gods wet kennen, moeten we dan niet concluderen dat deze informatie van de duivel komt?

wordt vervolgd

D. Holwerda, Zuidhorn.

Slotopmerkingen inzake Ef. 5

De beslissing van ds. M.R. van den Berg van zijn kant de discussie te stoppen maakt mij, zoals men begrijpen zal, terughoudend in de voortzetting ervan van mijn kant. Evenals hij vind ik trouwens, dat een discussie niet te lang moet duren. Ook geloof ik, dat wat tot dusver over en weer is gezegd, voor de lezers reeds in belangrijke mate helderheid heeft gebracht in de standpunten. Daarom besluit ik met slechts twee opmerkingen.

1. Van 'zich onderwerpen' (hupotagēnai) is in het NT alleen sprake, wanneer *objectief* gezien de ander boven je staat, gezag over je heeft. Tornen aan de striktheid van deze term is de exegeten ten onrechte ingegeven o.a. door het misverstaan van 'elkaar' in Ef. 5, 21. In Fil. 2, 3 wordt niet gevraagd 'zich te onderwerpen' aan den ander, maar den ander 'hoger te achten', 'te houden voor hoger'. Hier gaat het dus om een *subjectieve taxatie* van den ander, niet om een *objectieve erkenning* van diens *feitelijke* hogere status. In dit geval is het 'meerdere' zijn van dien ander een – liefdevolle! – *fictie*. Je doet slechts *alsof* je in hem met een meerdere te maken hebt. Dat brengt je wél tot *dienst*, maar niét tot *onderwerping*. Ik hecht eraan, dat men de striktheid van de term 'zich onderwerpen' ook t.a.v. Ef. 5 blijft erkennen, omdat men anders de teneur van de eis tot onderwerping in Ef. 5 vertekent. Evenals Petrus in I 2 en 3 de vrijheidsbeleving van de jonge christenen indamt 'naar *buiten* toe' – ondanks hun vrijheid-in-Christus houden de gelovigen 'wereldse' meerderen boven

zich (keizer en stadhouder, baas, ongelovige echtgenoot) en dienen ze die als zodanig te erkennen – zo doet Paulus dat in Ef. 5, 22-24 en 6, 1-3.5-8 'naar *binnen* toe' ('elkaar'): ondanks hun onderlinge gelijkheid-in-Christus blijven ook christenen toch mede-christenen als maatschappelijk meerderen boven zich houden, welke gezagsverhouding God gerespecteerd wil zien.

Alleen: wanneer Paulus over maatschappelijke onderwerping *binnen de gemeente* ('onder *elkaar*') heeft gesproken, belicht hij ook de keerzijde, het gedrag van den meerdere tegenover den mindere, 5, 25-33 en 6, 4.9. Petrus doet dat slechts voor het geval van dát huwelijk waarin ook de meerdere (de man) gelovig is, I 3, 7. Aan ongelovige meerderen (keizer en stadhouder, ongelovige baas, ongelovige echtgenoot) kan hij Gods eis niet kwijt.

2. Als Paulus in Ef. 6 de oproep aan de slaven tot gehoorzaamheid besluit met de woorden „wetend, dat ieder, *wanneer hij iets goeds doet*, dat terug zal krijgen van den Heer, hetzij slaaf hetzij vrije”, dan maakt hij in de uitbreiding „*ieder... hetzij slaaf hetzij vrije*” reeds de overgang naar de categorie die volgt in v. 9, t.w. de *heren*. Hoe kan men dan de oproep waarmee v. 9 begint („ook gij heren, *doet tegenover hen hetzelfde*”) anders verstaan dan zo: „doet tegenover hen *het goede*”? (N.B. Het woord 'doen' valt hier *drie* maal in successie, waarvan de eerste keer in v. 6 „de wil van God doende”, wat op hetzelfde neerkomt als „het goede doende”, vgl. Rom. 12, 2!)

C.N. van der Ziel, Paramaribo (Suriname)

Magnificat... voor de redder der armen

„Mijn ziel maakt groot de Here
en mijn geest heeft zich verblijd
over God, mijn Heiland.”

Luc 1:46-47

Waar het hart vol van is daarvan spreekt de mond. Als dit gezegde ergens van toepassing is dan wel in de lofzang van Maria. Maar waar is zij nu het meest vol van? Wellicht lazen we de jubelroep van Maria wel eens in het verlengde van het welkomstwoord van Elizabeth. Spontane woorden waren het, die Maria voor het voetlicht brachten, zeker, en ze zijn door de heilige Geest ingegeven: „Gezegend zijt gij onder de vrouwen...” Maria moest op dat moment belicht worden als een bijzonder bevoorrechte vrouw, aan wie het hoogste dat een Israëlitische zich maar kon wensen, in vervulling zou gaan.

Maria's plaats

Na het vertrek van de engel Gabriël zullen de vragen haar weer bestormd hebben. Of was er meer? De engel had haar in ieder geval een goede plaats gewezen: In de eerste plaats onder Gods genadezon. Ze had genade gevonden in Gods ogen. Over dit wonder vooral moest ze met iemand spreken, maar met wie? Bij Elizabeth moest ze zijn. Ze ging met spoed, ze kon het niet voor zich houden. En daar hoorde ze bij het binnenkomen dat ze een bijzonder gezegende vrouw was! Dat moest op dat moment gezegd worden. De Geest van God stond erachter. Elizabeth vertegenwoordigde nu de wolk van Israëlitische vrouwen, die gehoopt hadden de komst van de Messias tijdens hun leven te zien. Namens hen brengt ze a.h.w. de felicitaties over. En de nog ongeboren Johannes – volgens Jezus de grootste in de rij van de profeten (Luk. 7:28) – springt op van vreugde. Maria werd op het toneel van Gods heilshandelen geplaatst en alle generaties mogen haar daarom gelukkig prijzen.

Maar: als we Gods Woord serieus nemen, dan is er geen plaats voor een denken over Maria dat met haar positie aan de haal is gegaan. Dat dit nooit de bedoeling kan zijn geweest blijkt uit verschillende gedeeltes: 'vlees en bloed' en natuurlijke afstamming zijn niet zo in tel in het N.T. (Matth. 16:17; Joh. 1:13; 2 Cor. 5:16; Gal. 2:6). Wanneer haar moederhart in conflict kwam met wat de Heer als zijn opdracht zag, moest ze terug treden (Joh. 2:4; Luk. 2:48). Haar poging tot voorspraak wordt afgewezen. Voortaan schept alleen ware gehoorzaamheid, het *horen en doen* van Gods woord, een familie-

band met Jezus (Luk. 8:19-21; 11:27-28).

Ook Maria zelf wijst radicaal van zichzelf af, net als Johannes de doper: „Hij moet wassen, ik minder worden”; en: „Ik ben niet waardig de schoenriem van Jezus los te maken”. Hoe zou Maria dan over zichzelf gesproken hebben?

God centraal

Maria is duidelijk vol van iemand anders dan zichzelf. Haar beginwoorden: „Mijn ziel maakt groot de Here” richten de schijnwerper op God, en ze gaat op in Zijn grote daden. „Daarom,” zoals Luther zegt in zijn uitleg van het Magnificat¹, „begint ze ook niet met 'Ik' te zeggen. Ze kán niet anders dan Gods lof zingen, overweldigd als ze is door Gods grote genade, ja door God zelf. Op God richt zich de vreugde van haar leven. Wij zouden misschien zeggen: „Met al de vezels van mijn bestaan loof ik mijn Heer!” Hij neemt haar zo in beslag dat het eerder God zelf is die Zijn lof in haar schept, dan dat Maria looft. Dat kende ook Augustinus toen hij zei: „Gij drijft ons uit dat U te prijzen een verheuging is...” Om God en om Zijn reddend ingrijpen cirkelen haar gedachten.

Geen opwelling

De hebreeuwse stijlform, waarbij een tweede regel de eerste aanvult of onderstreept, en die heel Maria's loflied beheerst, wijst erop dat het meer was dan een spontane opwelling. Ze was er sinds de komst van de engel Gabriël voortdurend mee bezig geweest. Maria was een overleggende geest, gewend om de dingen in haar hart te overwegen. Haar loflied geeft dan ook de indruk van een *bewuste creatie*. De overeenkomst met het lied van Hanna in 1 Sam. 2:1-10 toont dat wel aan. De taal van Psalmen en Profeten moeten haar zo eigen zijn geweest dat het niet moeilijk was spontaneïteit, leven en compositie te combineren. Dus, met ziel en geest, hoofd en hart begint Maria *God centraal* te stellen. Dat zien we ook in het vervolg, want het verkondigen van Gods heilsdaden is naar bijbels besef het verkondigen van Gods lof. De Psalmen illustreren dat. (Zie Ps. 22:23-27; 35:28; 48:11; 71; 105; 106:2). In het noemen van Gods machtige daden wordt Zijn lof vermeerderd. Dát doet Maria. In de weg die God met haar

gaat is Zijn Naam heilig, verheven boven elk menselijk bedenken.

Arm voor God

De eerste Godsnaam die ze gebruikt is Heer, kurios, de griekse vertaling van de verbondsnaam Jahwe. Aan Hem, de soevereine Heer, heeft zij zich toevertrouwd, de zeggenschap gegeven: 'Mij geschiede naar Uw Woord.'

De vreugde van haar geest richt zich op deze God als haar *Heiland*, haar *Redder*. De verzen 48-55 geven daar verder invulling aan. Het „omzien naar haar lage staat”, het „krachtige werk van Zijn arm”, het „verstrooien van de hoogmoedigen” (vs. 51), het „verhogen van de eenvoudigen”, het „verzadigen van hongerigen” en het „Zich aantrekken van Israël” – Maria ziet het allemaal als het werk van haar Redder. Ze trok het zich persoonlijk aan. Wij mogen hieruit waarschijnlijk afleiden dat Maria behoorde tot die eenvoudige, arme godvrezenden, de geringen die de vertroosting van Israël verwachtten². Ze kende haar eigen kleinheid. Dat proeven we in haar verwondering om Gods omzien naar haar 'lage staat'. Voor 'dienstmaagd' kunnen we ook vertalen 'slavin'. Haar woorden doen denken aan één van haar stammoeders: Ruth die zich bij de *armsten* had aangesloten om aren te lezen. Tot de toekomstige lossers zei deze: „Waarom betoont gij mij uw gunst, dat gij uw oog slaat op mij...?”

Zo staat Maria temidden van haar volk. Haar individuele problemen verdwijnen naar de achtergrond. Ze heeft nu de Redding op het oog die God in de eindtijd in de Messias zou geven. Haar Jehoshua (= God redt) is haar Heiland. In het Kind dat zij mocht dragen zag Maria God persoonlijk als Redder verschijnen. Zijn arm zou een nieuwe exodus (Luk. 9:31) bewerken.

Hiermee werd Lukas een hoofdmotief aangereikt, dat zijn evangelie zal blijven beheersen. Zacharias mag in zijn lofzang (1:68-79) aangeven waarin deze redding bestaat: in de vergeving der zonden (1:77). Op deze manier zal God, de Opgang uit de hoogte, onze voeten richten op de weg des vredes (vs. 79). Simeon kan heengaan in vrede als hij dit heil, deze redding, gezien heeft. In het belangrijke vierde hoofdstuk wordt Jezus voorop geplaatst als de brengr van goed nieuws: het aange-name jaar des Heren is aangebro-

ken, redding³ voor armen, gevangenen, blinden en verbrokenen. En dit alles is volle werkelijkheid geworden als Lukas Maria's loflied opneemt.

Hanna had God geprezen omdat Hij haar gered had van de schande van onvruchtbaarheid. Mogelijk heeft Maria daaraan gedacht wanneer ze de toestand van haar volk overdacht. Het volk was verdeeld in allerlei partijen: 'orthodoxen' (farizeeën), 'liberalen' (sadduceeën) en revolutionairen (zeloten). Politiek was de zaak uitzichtloos. Het volk lag in de wurggreep van Romeinen en Herodianen. De Farizeeën met hun ijveren voor de wet („als heel het volk de wet maar hield dan...”) deden er nog een schepje bovenop. Volop reden dus voor de armen om uit te zien naar Gods eindtijdelijke uitreding, bijvoorbeeld met Psalm 72:

„Hij verschaftte recht aan de ellendigen des volks,
Hij redde de armen, maar verbrijzele de verdrukker.”

Maria en Jozef zullen ook letterlijk arm zijn geweest. Hun plaats was niet in de herberg (2:7) en zij brachten het offer voor de armen (2:24). Het is niet voor niets dat Lukas dit vermeldt. Men wijst er wel op dat de manier waarop Lukas de mensen rondom Jezus tekent laat zien dat hij als de geliefde geneesheer (Col. 4:14) deelde in de ontferming die Jezus had met de scharen, de outcasts en de eenvoudigen, die niet in tel waren.

De rijke daarentegen kan nog moeilijker binnengaan dan een kameel door het oog van een naald (18:24-25). We moeten dat maar niet afzwakken, maar het onmogelijke gebeurt: van de rijke Zacheüs wordt op een cruciaal punt gezegd: „Heden is aan dit huis redding geschonken,” (19:9). Hij zag tegenover Jezus zijn geestelijke armoede en wel zo dat de deuren van zijn geldgevangenis wijd open gingen. Armoede is dus volgens Lukas op zichzelf niet zaligmakend, al mogen de armen, die in hun nood op God zien, erop rekenen dat Hij speciaal naar hen zal omzien.

Een perspectief?

Zó kende Maria haar plaats tegenover GóD. Net als Mattheüs en Lukas zag ze de arme in geestelijk perspectief: als eenvoudig, machteloos, als een hongerige, die vanuit zijn concrete armoede naar God uitzielt. In deze mensen ziet zij Israël. Naar hen heeft God omgezien als de Redder der armen. Zie Ps. 22:25-27. Voor hen zag zij het heil dagen. Hoe? Door de komst van Gods Zoon in het vlees: Hij werd arm om velen rijk te maken. Maar dan ook in de uitwerking van dit alles door de Geest, die graag bij armen van

geest woont. Maria mocht er getuige van zijn (Hand. 1:14).

„Mijn ziel maakt groot de Here.” Maria stelde niet zichzelf centraal, het gaat nu alleen om Gods heilige Naam. Ze *verhaalde* van het krachtige werk van Gods arm, van Gods genadige omzien naar haar volk, van Zijn trouw. Zo verhoogde ze haar Heer en Redder. Ze verliest zich niet in ijle speculaties. De conclusie lijkt onvermijdelijk: de lofzang van Maria laat zich niet lezen als een portret van een begenadigde of vrome vrouw op zichzelf. Het is geen vrome zelfbeschouwing. Veeleer is het een machtig getuigenis van Godswege aangaande Hemzelf als de *Redder der armen*. Voor Maria en voor allen die Hem liefhebben heeft Hij de redding bereid, zoals geen oog heeft gezien en ... in geen mensenhart is opgekomen.

Dus: als wij *ziende op Hem* lofzeggende vreugdeboden worden als Maria, mogen wij dan niet veel meer vreugde en zegen verwachten voor de arbeid⁴ in Gods koninkrijk? Dat zal niet vanzelf gaan. We zullen een prijs moeten betalen: heidense aanbidsels en vreemd theologisch tolgeld moeten afleggen. Alleen zo leren we het wonder van Zijn genade weer verhalen, door het oog van de naald. Zijn lof verkondigen, blij als een kind voor Zijn aangezicht. Is er iets heerlijkers?

¹ Het Magnificat, vertaald en uitgelegd door Maarten Luther, Hilversum, 1966. Met een verklarend nawoord van Anno Lampe o.s.a. en Samuel IJsseling o.s.a.

² Zo F.F. Bruce in New Testament History, New York, 1972. p. 126: „...Zechariah and Elizabeth, Joseph and Mary, Simeon and Anna – who look for 'the consolation of Israel' and 'the redemption of Jerusalem', apparently belonged to a pious group of 'the quiet in the land' not unlike the group which produced the *Psalms of Solomon*.”

³ Voor het inzicht in de centrale plaats die redding (sootaria) bij Lukas inneemt ben ik dank verschuldigd aan I. Howard Marshall, Luke: Historian & Theologian, Exeter, 1970.

⁴ Zie A.A. van Ruler in: Theologie van het Apostolaat. In: Verwachting en voltooiing, Nijkerk 1978.

Opbouw

Gezocht

Mensen die
mee willen denken.

Signalement

Gereformeerd:

arm, rijk,

oud, jong.

Interesse in

kerk,

maatschappij

en cultuur.

Geen behoefte

aan bevestiging

van eigen mening.

Aangeboden

OPBOUW,

abonnement:

elke twee weken

thuisbezorgd.

Artikelen over een groot

aantal onderwerpen

in een leesbare verpakking,

voor f 60,- per jaar.

Beloning

Meer mensen die
met u meedenken.

Bel nu

02154-23546

A. Troost, Amsterdam

Theologie en de twee naturen van de Bijbel

1. Is theologie eigenlijk ongeoorloofd?

De vorige keer eindigde ik met een karakteristiek van de *theoretische denkhouding* waarin mensen bezig kunnen zijn met de Bijbel. Hierover wordt wel eens de vraag gesteld of een dergelijke omgang met de Schrift geoorloofd is. Als we geloven en belijden dat de Schrift, zij het in de gestalte van een boekmatig vastgestelde tekst, toch primair het *actueel ons aansprekende Woord van God zelf* is, is dan niet de enige geoorloofde en geboden reactie onzerzijds die van het *geloven*, van de *geloofsovergave*: spreek Heer, Uw knecht hoort, open mijn hart opdat ik Uw Woorden kan verstaan en doen? Men hoort dit in onze kring nog wel eens zeggen. Bij doorpraten blijkt dat er dan toch soms sprake is van een enigszins anti-theologische stemming. Een afstandelijke, kritisch-vragende denk- en kennis-houding tegenover de Bijbel wordt dan beschouwd als ongepast, oneerbiedig. We zijn dan immers, zo luidt het bezwaar, niet meer geheel en al, en apriori, ingesteld op de actualisering van onze *geloofs*-houding. Het gaat ons dan niet primair om vertrouwelijke overgave en geloofsgehoorzaamheid aan het Woord, om daardoor getroost, onderwezen, vermaand en verblijd te worden. Nee, in de wetenschappelijke denkhouding gaat het ons primair om wat anders. Nl. om al of niet interessante kennis, om *weten*, om al dan niet nieuwsgierig *ondervragen*, om structuur en systeem, om historische achtergronden, om detailkennis, enz. Toegegeven – het uiteindelijke doel is meestal met die aldus verworven theologische kennis de primaire geloofsactiviteit te ondersteunen en te helpen. Maar gezien vanuit het theologisch onderzoek zelf blijft dat een wel legitiem, maar toch *uitwendig doel*. Structureel gezien blijft theologische kennisverwerving een analytisch gekwalificeerde bezigheid, *geen geloofsactiviteit*. De vraag blijft dus nog even: kan dat, mag dat, een dergelijke afstandelijke theoretische houding tegenover de Schrift, tegenover de ons aan- en toesprekende Heer? Men lette er wel op: het gaat hier dus *niet* om de erkenning, zo u wilt: de open deur, dat de theoloog zijn wetenschappelijke arbeid gepaard moet doen gaan met persoonlijke vroomheid, en omgekeerd! Sinds de beroemde inaugurele oratie van Voetius in 1636 hierover ('De pietate

cum scientia conjugenda') is dat ontelbare malen beklemdoond. Nee, de vraag is dus anders, nl. of het 'zuiver-wetenschappelijk' onderzoek van de Bijbel als zodanig wel *christelijk* kan zijn, of het zelfs wel *geoorloofd* is, of de afstandelijke, nieuwsgierige, kritische of minstens gereserveerde, om niet te zeggen: beroepsmatig wantrouwende onderzoekshouding *als zodanig* niet oneerbiedig tegenover de Schrift is. Kan zulk een houding gepaard gaan met de *geestelijke* honger, met de hartelijke overgave en met de apriorische geloofs-beaming van het gelezene? Staat deze kennis-houding als zodanig niet de vertrouwelijke omgang met onze God in de weg? Zoals ook de liefde en de omgang tussen echtgenoten beschadigd en zelfs uitgeblust kan worden wanneer men elkaars gedrag, woorden en andere levensuitingen voortdurend, al of niet stilzwijgend, met een kritisch-psychologische blik analyseert en beoordeelt. Is wetenschap, ook theologie, niet de dood voor de spontaniteit en de hartelijkheid van het ware geloof en de liefde in de omgang (via het Woord) met God?

2. Gevaar en legitimiteit van de theologie

Inderdaad moet m.i. die vraag vaker gesteld en zowel praktisch als theoretisch overdacht worden. Mijn antwoord is in eerste instantie: ja. De theoretische denkhouding betekent vaak, en zelfs krachtens haar aard, een geweldpleging op het leven. Zij is vaak de dood voor de spontaniteit, het gevoel en de hartelijkheid. Dat geldt ook voor de theologische wetenschap in haar relatie met het geloof van de onderzoeker. Ik ken heel wat voorbeelden, reeds uit de jaren dertig en uit de jaren zestig, dat deze mogelijkheid ook werkelijkheid is geworden. Het hartelijk geloof en vertrouwen jegens de Here werd dan ongewild en sluipend toch ondermijnd, omdat de 'hogere kennis', de 'betere waarheid' van de wetenschappelijke theologie méér beslag op het hart legde dan de 'primitieve' geloofskennis van de gemeente. Dit is een reëel gevaar, juist voor hen die met groot enthousiasme de theologie beoefenen. Ze worden er ook door gesterkt in hun superioriteitsgevoel en eventuele kerkelijke machtsaanspraken. In grote delen der christenheid werd zo het geloof gereduceerd tot kennis, en onder de heerschappij gesteld

van de theoretisch verdiepte geloofs-kennis, de theologie. Toch is hiermee nog niet de helft gezegd. Want deze *mogelijke bijwerking*, die de theologie wel altijd tot een riskant bedrijf maakt, heft haar legitimiteit en haar noodzakelijkheid niet op. Wel moeten we m.i. *begrip* opbrengen voor een anti-theologische stemming, hoezeer die ook af te wijzen is. De gerechtvaardigde afkeer van de bijbelkritiek in de theologische opleidingen in de vorige eeuw heeft mensen als Hoedemaker en Kuyper tot het oprichten van een alternatieve theologische opleiding genoodzaakt, een 'echt gereformeerde' theologie, in de geest van Calvijn. Een eeuw later hebben we gezien en meegemaakt dat deze geen gegarandeerde bescherming heeft kunnen bieden tegen een omvangrijke afglijding naar de vrijzinnigheid. Apeldoorn (chr. ger.) Kampen (art. 31) en Amersfoort (E.H.) zullen naar mijn overtuiging dezelfde ervaring opdoen, nu al of t.z.t. Dat betekent o.a. dat we nog lang niet af zijn van de schorsingen en scheuringen binnen de gereformeerde gezindte. Dat zit nl. 'ingebakken', niet in de theologie als zodanig, maar in de hantering, gewichtsbepaling en existentiële waardering en functionering van de wetenschappelijke theologie. Met name ook in de ongeïnteresseerdheid van de predikanten (en van de kerkeraden) om haar te onderscheiden van de *geloofs-kennis*.

Dat is ook niet eenvoudig, althans om dat deskundig en wetenschappelijk verantwoord te doen. Op zichzelf is dat niet zo erg, maar mede door de eeuwenoude scholastieke traditie van de orthodoxie, is ook het praktische en intuïtieve weten dat er verschil is tussen geloof en theologische kennis, permanent onderdrukt, niet beklemdoond en zo ook niet tot een levende ontwikkeling gekomen. Niet eenvoudig, zei ik. Want ook al in de oecumenische en gereformeerde confessies is, tegen hun eigen bedoeling en functie ingaande, hier en daar al heel wat theoretische afstandelijkheid, filosofisch taalgebruik en theoretische argumentatie ingeslopen. Maar dat hoeft beslist niet tot ongelukken te leiden, zolang er maar echt kerkelijk mee omgegaan wordt, en niet wetenschappelijk-theologisch of historicaal. Een voorbeeld van dat niet-geloofsmatig maar puur theoretisch omgaan met de confessie vond bijv. plaats in de jaren dertig, toen kerkelijke en theologische 'leiders' de

reformatoische wijsbegeerte beschuldigden van afwijking van de belijdenis in Zondag 1 van de Catechismus, omdat die al in de eerste regel zou leren dat een mens bestaat uit lichaam en ziel. Nota bene: in antwoord op de vraag 'Wat is uw enige troost?' Zelfs de H. Schrift zou dit antropologisch dualisme leren, als zij deze termen uit de toenmalige, ook door mythologie en filosofie beïnvloede, omgangstaal gebruikt, bijv. in Mt. 10:28.

3. De 'twee naturen' van de Bijbel

We zijn nog steeds niet klaar met ons antwoord op de vraag of wetenschappelijke theologie wel kan, wel mag. Na de erkenning van de geestesgevaarlijke bijwerking die aan elke wetenschap, maar vooral ook aan de theologie eigen is, blijf ik vasthouden aan de legitimiteit, ja zelfs aan de noodzakelijkheid van theologie. Dat passen we nu toe op de bijbeltheorie, de 'locus de sacra scriptura'.

We nemen dus ons geloof en ons belijden van wat we geloven aan gaande de Bijbel ten volle serieus en zeggen: inderdaad – tegenover de tot ons sprekende God past ons geen gedistantieerde, nieuwsgierige, wantrouwige, vergelijkende en toetsende kennis- en denkhouding. Tegenover de levende God past ons, in de ontmoeting met Hem via zijn Woord, slechts *geloof*, met alles wat daaraan inherent is: liefde, lof, aanbidding, apriorisch vertrouwen. Waarom dan toch nog wetenschappelijke theologie, die in heel haar karakter en structuur iets anders dan dat is?

In antwoord op deze vraag wordt nogal eens vaak gewezen op het *historisch karakter* van Gods Woord en alleen dat al maakt historisch bijbelonderzoek noodzakelijk. Met heel veel dogmatische en ethische consequenties daaraan verbonden. En soms vraagt men (m.i. terecht) zich af: doen wij wel voldoende recht aan die concrete historiciteit van de Bijbel?

Toch vraagt dit antwoord enige bezinning en plaatsing in een groter kader. Want hoewel die verwijzing naar het historisch karakter van de Schrift, mede als argument voor de noodzaak van theologie, op zichzelf niet onjuist is, kun je er nog verschillende kanten mee uit: óók verkeerde kanten. Het kan ons bij voorbeeld dwingen tot de m.i. verwerpelijke onderscheiding tussen 'de boodschap' (het kèrugma) en 'de historische verpakking' – een idealistische gedachte waarin óók nog weer een goede bedoeling en een kern van waarheid kan zitten. We zitten hier nl. tussen twee gevaren: historisering en idealisering (d.w.z. rationalistische vereeuwiging) van Gods Woord. Het zou nu veel te ver voeren dit uit te werken, het zou een flink

hoofdstuk in een dogmatische bijbeltheorie worden. Gevolgd door een flink hoofdstuk over het gevaar van de overheersing van het geloof door een historische, d.w.z. geschiedeniswetenschappelijke interpretatie van de bijbelse geschiedenissen. Het laatstgenoemde leidt onherroepelijk – tenzij men z'n wetenschappelijke integriteit prijs geeft – tot de erkenning van tal van zogenaamde 'tegenstrijdigheden' in de Bijbel. Want we hebben in onze traditie niet voldoende geleerd te onderscheiden tussen werkelijke geschiedenis en (abstracte) geschiedeniswetenschappelijke resultaten, tussen theoretisch en praktisch, d.w.z. tussen gefilterd, aspectueel, theoretisch-gereduceerd omgaan met het verleden en met het politiek, esthetisch, moreel of geloofsmatig bezig zijn met het verleden.

We moeten dus volstaan met een korte positieve aanduiding van wat ons voor ogen staat als het begin van een theologische oplossing die ons boven meerdere gangbare maar foute dilemma's uit tilt. Wellicht kan daartoe de titel van deze paragraaf dienen: de 'twee naturen van de Bijbel', dus: een goddelijke en een menselijke natuur. Deze theoretische onderscheiding herinnert elke theoloog natuurlijk aan de christologie, waarin we ook spreken over de twee 'naturen' van Christus. Het is inderdaad te *vergelijken*, niet te identificeren. Een vergelijking die alleen opgaat wanneer men alle accent legt op het *ondoorgrondelijk geheimenis* van de eenheid en verbondenheid van deze 'twee naturen' – zowel in de christologie als in de bibliologie.

Het Woord Gods is één met en ongescheiden van het historisch en menselijk karakter van de Schrift. Het valt er, *theologisch gezien*, echter niet mee samen, is er niet identiek mee. Ik kom daarop in het volgende punt nog terug. Maar voorlopig kunnen we het goddelijk geheim, het goddelijk karakter, de goddelijke natuur van het boek dat wij Bijbel noemen, goed vergelijken met het God zijn van het vlees-geworden Woord: Christus. Dat geheim heeft de kerk al vroeg moeten verdedigen en belijden tegenover allerlei rationalistische afdwalingen. Dat geloof werd geformuleerd in de belijdenis dat Christus waarachtig God en waarachtig mens is. Theologisch en confessioneel geformuleerd: 'twee naturen in enigheid des Persoons' en deze 'naturen' dan 'onvermengd en onveranderd, ongedeeld en ongescheiden' (Nicea 325, Constantinopel 381 en Chalcedon 451). Let wel: vier *ontkenningen* tegenover de ketteren. D.w.z. men kon niet zeggen hoe het wel was, maar wel hoe het niet was. Het geheim werd geëerbiedigd. En daarmee had het eigenlijk afgelopen moeten zijn in de theologiegeschiedenis met alle pogingen om uit het leven van Christus op aarde het ene

woord of werk toe te schrijven aan zijn goddelijke natuur en het andere aan zijn menselijke natuur. Maar ja, het sciëntisme zit nu eenmaal vanuit Griekenland ingebakken in onze westerse cultuur en theologie.

4. Praktische of theoretische identificatie van Bijbel en Gods Woord

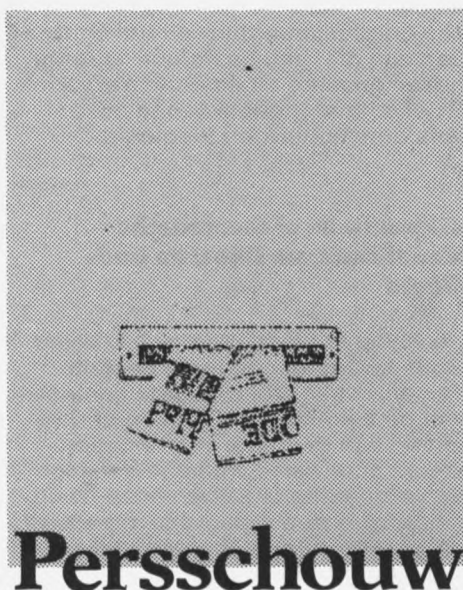
De Bijbel is Gods Woord. Dit Woord Gods kwam tot ons in de gestalte van een boek, vol met getuigenissen van de bekende profeten en apostelen en van een flink aantal onbekende auteurs en 'redacteurs'. Hoe de verhouding is tussen deze 'twee naturen' is een vraag die, althans in de wetenschappelijk-theologische benadering, niet simpel met een is-gelijk-teken beantwoord kan worden. Dat de Bijbel Gods Woord is, kan niet wetenschappelijk vastgesteld worden, evenmin als de tijdgenoot van Jezus van Nazareth 'objectief' kon 'vast stellen' (sic) dat Jezus de Zoon van God was, ja God zelf. Dit belijden is niets anders dan een *geloofsdaad*.

In *theologische* zin zeggen: „de Bijbel is Gods Woord” zou niet minder zijn dan vergoddelijking van de menselijke zijde, of een vermenschlijking van de goddelijke zijde van de Schrift. Men vergelijk de uitdaging van de r.kath. transsubstantiatietheorie: het staat er toch maar 'dit is mijn lichaam'. Ook Luther had het er al bar moeilijk mee: „es steht zu gewaltig da!”. Alles komt er echter op aan in welke geest, in welke denkhouding het woordje 'is' wordt gebruikt: in een analyserende wetenschappelijke of in een praktisch-geloofsmatige, dat is per definitie: in een *verwijzende* zin.

Wanneer we nu het praktische geloofsweten dat de Bijbel, behalve Gods Woord, ook een historisch-menselijk boek is, al is dat dan niet het voornaamste wat er van te zeggen is, dan verstaan we ook – als gewone schriftgelovigen – dat dit boek net als alle andere gegevenheden-onder-de-zon, voorwerp mag zijn van theoretisch, d.w.z. van de goddelijke natuur abstraherend (af-trekkend) onderzoek, en dat zelfs in diverse faculteiten van de wetenschap.

Dat dit geen 'scheiding' van geloof en wetenschap kan, mag en behoort te betekenen, komt later aan de orde.

(wordt vervolgd)

De beginnende predikant

De redactie heeft mij gevraagd om een artikel te schrijven over de verhouding tussen de kerkeraad en de gemeente aan de ene en de (veelal) jonge beginnende predikant aan de andere kant. Er blijken zich nl. in de praktijk nogal eens wat problemen voor te doen. De predikant komt kersvers van de universiteit. Via stage's (leervicariaat) heeft hij wel wat aan de problematiek van het pastoraat geroken, maar ineens wordt hij er dan zelf voor geplaatst. Hoe moet hij er in vredesnaam mee aan? Hij wordt geacht er alles van af te weten. Dominee heeft er toch voor geleerd? Ik wil enkele knelpunten noemen.

1) De *verwachtingspatronen*, die men over en weer als predikant en gemeente ten opzichte van elkaar heeft, lopen sterk uiteen. De predikant start enthousiast. Maar na verloop van tijd begint zijn ijver wat te tanen. De gemeente van haar kant wil de jonge predikant wel het voordeel van de twijfel geven, maar neemt onwillekeurig een wat gereserveerde of onwelwillende houding aan wanneer hij daarbij ontaktisch optreedt of een paar blunders maakt. En dat geeft dan fricties.

2) De *predikant dreigt de inzet te worden bij allerlei spanningen* die er binnen een gemeente liggen. In een samenleving, die er niet eenvoudiger op wordt, in een maatschappij waar de meningen sterk uiteenlopen over sociale, ethische en politieke vraagstukken ontkomt ook de kerk niet aan innerlijke spanningen. Aan de ene kant treffen we binnen de gemeente mensen aan met de stellige overtuiging dat de kerk duidelijk partij moet kiezen en de heden-daagse uitdagingen moet aanvaarden. Aan de andere kant zijn zeker ook genoeg kerkgangers die vinden dat de kerk in deze turbulente tijden een schuilplaats moet zijn waar men

nog een stukje eigenheid aantreft. Daarom wil men vooral geen andere koers. Iedere groep of stroming probeert dan de jonge predikant voor zijn eigen karretje te spannen. Een predikant die in zo'n situatie niet weet wat hij wil of gaat zigzaggen dreigt de speelbal te worden van degenen die het luide de trom roeren met alle fatale gevolgen van dien.

3) Een ander punt kan de *werkdruk* zijn. Er wordt van een predikant het nodige gevraagd. Er komt veel op hem af. De verwachting bij de gemeente is hoog. Het gemeentewerk staat of valt vaak met de predikant. Hij moet het allemaal maken en wanneer hij het niet goed doet roept dat de nodige frustraties op. Die spanning kan dan wel eens te groot worden. Niet alleen bij jonge predikanten trouwens. Ik hoorde eens een collega opmerken: vroeger droeg het ambt ons... en dat gaf je een gevoel van veiligheid. Tegenwoordig dragen wij het ambt en je wordt er soms doodmoe van! Hij die naar het ambt van dienaar des Woords staat, moge nog steeds een voortreffelijke zaak begeren, maar de coulissen tegen welke achtergrond er gewerkt moet worden zijn nu wel totaal anders dan in de gouden eeuw; en ook anders dan bijv. in de periode net na de tweede wereldoorlog toen de kerk in de samenleving (nog) een zekere goedwil had.

4) Een heet hangijzer kan vandaag de dag ook gelegen zijn in de spanningen rond de *z.g. voorbeeldfunctie* van de predikant en de pastoriebewoners. Hoe ver reikt hun privacy? Wat is daarbij oorbaar en wat geeft aanstoot? Een dominee woont in een glazen huis. Gemeenteleden kunnen dienaangaande wel eens kinderachtig reageren op futiliteiten. Omgekeerd blijken bepaalde predikanten niet altijd een zuiver afgesloten antenne te hebben voor dingen die eventueel aanstoot zouden kunnen geven. Mijn persoonlijke indruk is overigens wel dat wanneer de predikant in de smaak valt hij – wat zijn privacy betreft – wel een potje mag breken, ligt hij minder goed in de markt dan valt men eerder over bepaalde uitingen van zijn levensgedrag. Helemaal eerlijk is dat niet! Aangezien naar ik meen de meeste spanningen zich voordoen rond het eerste knelpunt, nl. dat van de verschillende verwachtingspatronen, wil ik daar nog wat nader op ingaan. Bij kerkeraden en/of gemeenteleden heerst toch nog wel (of misschien moet ik zeggen het gaat weer heersen) het duidelijk omlijnde klassieke verwachtingspatroon: een dominee moet goed preken, trouw huis- en ziekenbezoek doen, catechiseren, klaar staan voor ieder die hem nodig heeft en voor de rest geen fratsen. Zelf denkt de jonge predikant vaak wat anders over zijn opdracht. Hij zal het zoëven genoemde niet ontkennen, maar er komt vandaag toch

meer kijken. Daar is de wereld met haar nood; daar zijn de vergeten groepen; jongeren met andere opvattingen; we stuiten – bijna dagelijks – op de vragen rond de grenzen van de medische macht en de medische ethiek; daar zijn de problemen die vanuit de derde wereld op ons afkomen; zorgen rondom milieu en luchtverontreiniging, enz. Zou een andere aanpak rond pastoraat, catechese en kringwerk niet overwogen moeten worden?

Het kan zijn dat er in een goede dialoog met kerkeraad en gemeente iets constructiefs geboren wordt. Het kan zijn dat dit niet gebeurt of op weerstanden stuit. Misschien reageert de predikant niet adequaat. Mogelijk stelt een kerkeraad (of een paar dominerende figuren daarin) zich star op. Wanneer dan bovendien de preken niet goed vallen of er klachten komen over het bezoekwerk, dan ligt de brandstof voor het konflikt klaar. Naar twee kanten is het dan mogelijk om uit te glijden. Vanuit de visitatie vernam ik dat er bij bepaalde kerkeraden (die hierin geruggesteund worden door hun collega's van kerkvoogden) in toenemende mate de neiging bestaat hun predikant vooral te gaan beschouwen als werknemer, die eenvoudig te doen heeft wat zij zeggen. Wanneer dat waar zou zijn (en ik heb niet de minste neiging om deze informatie in twijfel te trekken) dan vind ik dat een uitermate zorgelijke ontwikkeling. Wiens brood men eet, wiens woord men spreekt...

Daarnaast – en nu spreek ik wel vanuit vroegere ervaringen – drijven predikanten hun kerkeraden of gemeenteleden soms ook wel tot het uiterste. Zij hebben alle wijsheid in pacht; zij zijn de theologen; zij voelen zich geroepen om de dingen eens goed op een rijtje te zetten. Het laatste 5-jaarlijks overzicht van de visitatoren generaal sprak in dit verband op blz. 26 over „predikanten die zijn geladen met een messiaans roepingsbesef”. Het is een term die voor zichzelf spreekt. In de praktijk heeft een dergelijk drijven al heel wat verdriet en narigheid te weeggebracht.

Mijn dringend advies is dat men het zover niet moet laten komen. Een zorgvuldig opgestelde profielschets als basis voor een uit te brengen beroep kan veel moeilijkheden voorkomen. Duidelijke en goede afspraken aan het begin gemaakt kunnen klaarheid scheppen zodat ieder weet waar hij aan toe is. Wanneer men teveel op zijn beloop laat in het begin, kan dat later opbreken. Verder is het niet korrekt om een beginnende predikant op te hangen aan het beeld van zijn voorganger, die het zoveel beter gedaan zou hebben dan hij. Gemeenteleden zijn op dit punt bepaald niet altijd even taktisch. Het is niet erg wanneer een nieuwe predikant andere accenten legt dan zijn voorganger, die op zijn

beurt natuurlijk ook niet volmaakt was. Van zijn kant moet de nieuweling ook niet de pretentie voeren dat de kerkgeschiedenis pas goed begonnen is nu hij in het ambt gekomen is. Een zekere mate van bescheidenheid kan geen kwaad. De praktijk doet hem trouwens – wanneer het goed is – ook wel een toontje lager zingen.

Bovendien moet hij goed weten op wiens kompas hij in de gemeente wil varen. Grote voorzichtigheid is hier geboden. Ik heb predikanten zien mislukken doordat zij zich op de verkeerde mensen oriënteerden. Een gelukkige ontwikkeling valt er – wat deze problematiek aangaat – te constateren rond het mentoraat voor de jonge predikant. Dat is nu zowaar eens één van de dingen die in de kerk wel schijnen te lukken en die zonder al te veel morren aanvaard zijn. Het kan de nodige ongelukken voorkomen. Al met al: er zijn ook hoopvolle perspectieven voor toekomstige predikanten. Nog altijd zijn er meer voorbeelden te geven van een goede tot redelijke samenwerking tussen predikant en kerkeraad/gemeente dan die van het tegendeel getuigen. Hij die naar het ambt van dienaar des Woords staat begeert nog steeds een voortreffelijke zaak.

Hoogeveen
A.W. Kranenburg

Uiteraard heeft dit stuk, dat we uit het 'Hervormd Weekblad' knipten, betrekking op de situatie in de Ned. Herv. Kerk. Maar ik denk, dat we er in de Ned. Geref. Kerken ook wel onze winst mee kunnen doen. Een predikant op leeftijd kan zich de vraag stellen hoe hij zelf van start is gegaan in 'zijn' eerste gemeente. Hij heeft ongetwijfeld gezwoegd en gedraafd. Het moest allemaal zo nodig. Het leek wel alsof hij getrouwd was met 'zijn' gemeente. Dat kon zijn vrouw wel merken. Er bleef voor haar niet veel tijd over. Aan studeren kwam hij niet echt toe buiten de preekvoorbereiding. De gemeente riep. Het verwachtingspatroon van het kerkvolk zette hem gedurig onder pressie. Als een dominee heel wat dienstjaren achter de rug heeft gaat hij er soms anders over denken. Hij gaat beter inschatten waar hij wel en niet moet zijn, wat hij wel en niet moet doen. Hij gaat dingen aan anderen overlaten, leert delegeren. De gemeente moet geactiveerd en niet gedemotiveerd worden. Als je altijd anderen werk bij voorbaat uit handen neemt dat de gemeente in. De dominee doet het wel, zo denkt men. Dat is de man van het 'vak'. Alleen wanneer het gaat over liturgische aangelegenheden en over de centen beslist moet worden zullen wij ons zegje wel doen. Wat voor een gemeente heb je dan gekweekt! Wel valt het mij steeds op, dat de gemeente in een bepaald opzicht zo barmhartig is.

Preken gaan soms de mist in, maar de gemeente kraakt haar herder en leraar niet. Ze vergeven hem ook vaak de fouten, die hij maakt. Zeker als hij net begint, zeggen de kerkmensen: Och, hij moet het nog leren. Als ze maar ervan overtuigd zijn, dat je pastoraal bewogen bent en met de inzet van je hele persoon je ambt bedient. Dan rijpt door Gods Geest de vrucht. Want het Woord van God keert nooit leeg weer, lezen we in de Bijbel. Vele gevaren bedreigen de pastor in zijn werk. Altijd moet hij knokken met de duivel, die speku-leert op zijn eergevoel en eerzucht.

Die hem ook tracht te verleiden, zodat hij struikelt in de omgang met de mensen. Die hem wil doen twijfelen aan eigen zaligheid. De predikant moet juist van zijn eigen preken leven. Hij staat elke zondag ook tegen zichzelf te preken. Ook hij moet als mens van vlees en bloed zalig worden door geloof alleen, door genade alleen in verbondenheid met Christus en zijn evangelie! De Here beoordeelt hem en bij God heeft de liefde het laatste woord!

Enschede

O. Mooiweer

Margreet Maljers-Kroes, Alkmaar

Tussen kerk en keuken

Kerst

Hoe dat vroeger bij u thuis was, weet ik uiteraard niet, maar bij ons kwam vroeger geen Kerstboom als versiering. Nu was dat niets bijzonders, want in die tijd stond in vrijwel geen goed gereformeerd (toen nog vrijgemaakt) gezin een kerstboom. Ik was wel eens jaloers op vriendjes en vriendinnetjes, wiens ouders iets minder rechtzinnig in de leer waren, want daar stond wel een kerstboom. Soms een loeris tot aan het plafond.

Het ontbreken van een boom was niet direct een kwestie van principe. Het was meer een je onderscheiden van de wereld. Want de wereld had zéker een boom. „Het geeft niets”, troostte mijn moeder ons als we, na afgunstig door de vensters bij de 'wereld' gekeken te hebben, thuis kwamen. „Wij maken een grote kerstkrans.” Ze maakte een grote hoepel van in elkaar gevlochten waslijnen en wikkelde er crêpepapier en dennetakken omheen. Vervolgens kwamen er kerstengeltjes en paddestoeltjes, ijspegels, kerstboomballen en kaarsjes in. Daarna hing ze de krans aan rode linten boven de tafel in het midden van de kamer en zei tevreden, „Ziezo... Dat is een mooiere versiering dan een kerstboom”.

Later heb ik eens gelezen, dat een kerstkrans symbool was voor het zonnerad, dat behoorde bij de zonencultus. Niet bij uitstek christelijk dus. Dat vond ik eigenlijk wel grappig.

Wat verder in de tijd hadden wij wel een boompje, want het werd beschouwd als franje aan een kleed. Franje zonder kleed is gewoon een hand vol lorren, dus maakt u zich niet bezorgd over de rechtzinnige toestand thuis.

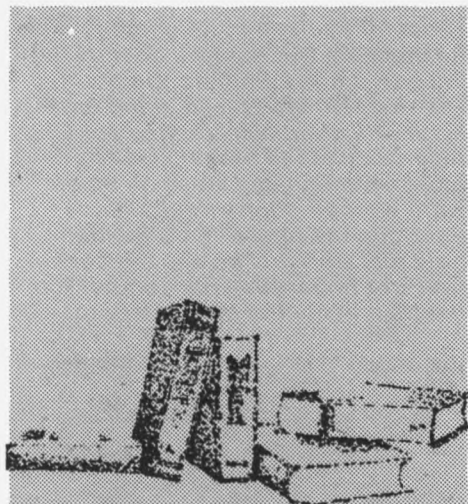
Mijn vader bleef afkerig. Hij had een beetje het idee van „hoe groter de

boom, hoe kleiner het geloof”. Als we hem aan de telefoon hadden in de week voor Kerst, kon hij wat sarcastisch informeren: „Jullie hebben toch wel een boom hè... Ja?... Gelukkig!”

Maar een paar jaar geleden zaten we goed. De berichten over uitstervende bossen, milieu enz. waren bij mij niet het ene oor in, het andere oor uitgangaan, dus toen wij de laatste dag voor Kerst aan het slepen waren met leeftocht voor drie dagen, kochten we een boompje, dat meer leek op een uit zijn krachten gegroeide potplant dan een kerstboom. „Wat is dat”, vroeg Janneke verbaasd, terwijl ze meehielp de boodschappen uitladen. „Dat is een kerstboom”, verklaarde ik. „Goed dat je het zegt”, zei ze al sjouwend. „Waarom zo'n raar miezerig ding, Mam”. „We willen hem na de Kerst in de tuin zetten, dan minderen de bossen niet”, zei ik flink. Meewarig schudde ze haar hoofd en Joris zei „Weet je wat je doet. Zet deze nu meteen in de tuin en haal dan even een echte boom. Ze worden er apart voor gekweekt”. „Niets daarvan”, zei mijn man vastberaden en zette het boompje op de hoektafel.

Toen ik de boom opsierde, bleef ik met driekwart van de kerstboomballen in mijn handen staan en de lampjes stonden op een kluitje, drie op ieder takje, licht te geven. „Volgend jaar koop ik waarschijnlijk een grote”, beloofde ik voorzichtig. En dat is gebeurd.

Dit jaar zet ik vast een kanjer neer. Zonder uit het oog te verliezen, waarom hij daar staat: als een grote bos bloemen op een verjaardagsfeest. Het feest van de geboorte van onze Heer. Ik wens u allen bijzonder goede dagen toe.

Boekbespreking

Drs. H. de Jong

Versterkende middelen. Een bundel Schriftstudies. Uitg. Kok-Voorhoeve, Kampen. Prijs f 14,90

Ds. de Jong heeft ons ter gelegenheid van zijn afscheid van de gemeente te Amsterdam, een kostelijk kleinood ten geschenke gegeven. Dat 'ons' slaat dus in eerste instantie op de ex-gemeentelieden van Ds. de Jong. Maar het mag gerust in een veel bredere zin genomen. Want ook al moet u als niet-ex-gemeentelid de volle boekhandelsprijs betalen, de geestelijke waarde van dit 98 bladzijden tellende boekje is die economische prijs ten volle waard. De 'versterkende middelen' die Ds. de Jong, interkerkelijk gezien, *ons allen* in dit bundeltje aanreikt, zijn nl. een twintig-tal 'Schriftstudies'. Het zijn door en door pastorale woorden, die deze schriftoverdenkingen stemmen tot geestelijk voedsel van de beste kwaliteit. Vaak inderdaad wat meer dan het doorsnee meditatieve voedsel: echt „versterkende middelen", geen melk, maar 'vaste spijs' en toch centraal-evangelisch. Oorspronkelijk waren het voor de microfoon van de NCRV, of in de middagpauzediensten van de 'Alledag-kerk' te Amsterdam gehouden toespraken, die hier gebundeld zijn. Als (nu ex-) gemeentelid van Ds. de Jong herkende ik gemakkelijk de stijl en de inhoud van zijn preken, inclusief de verrassende momenten die daarin heel vaak aanwezig zijn. Kenmerkend is ook de sterk actuele inslag in de preken en meditatie van Ds. de Jong. Daarin reageert hij, bij het licht van de Schrift, meestal op hedendaagse dwalingen en gevaren op het kerkelijk erf, ofschoon ook andere sectoren van het leven bepaald niet onbesproken blijven. Daarbij is het onmisbare theologische keukengerei naar mijn smaak wel eens een ietsje te veel uit de studeerkamer meegekomen, maar nergens zoveel dat de religieuze

verstaanbaarheid van de evangelieboodschap er onder leed. In tegendeel.

Ook de taal-stijl van deze schrift-overdenkingen is voortreffelijk: zake-lijk en beknopt, en haast altijd zeer verzorgd, met een fijn gevoel voor wat voor een toe-spraak vereist is. Graag beveel ik deze geloofsversterkende woorden hartelijk bij al onze lezers aan. Ook bij onze predikanten, die er stellig meermalen inspiratie uit zullen opdoen voor tekstkeuze en preekinhoud.

A. Troost, Amsterdam

M. de Jonge, Voorburg

Eenzaamheid kan ik er wat aan doen?

Een boekje vol ellende. Een 20-tal mensen vertelt er van hoe eenzaam ze door het leven gaan. Hoe moeilijk dat is, hoeveel onbegrip je ontmoet. Dat je er onderdoor dreigt te gaan. De een vreest het ouder worden, een ander kan z'n draai in het verpleeghuis niet vinden. Je staat er maar voor een dement geworden partner te moeten verzorgen. Of je bent jong, gaat op kamers wonen, werkt hard en bemerkt opeens dat je alleen staat, geen enkel contact meer hebt. Verslaving kan een rol gaan spelen, depressies drukken je, je komt niet over het gescheiden-zijn heen en hoeveel andere oorzaken zijn er, die leiden tot vereenzamen. Je kunt of durft dan ook je problemen niet meer met een ander te bespreken, verkilt, ziet er geen gat meer in, gaat je omgeving wantrouwen, isoleert je.

De schrijver, Ton Valkenburg, directeur van een verzorgingstehuis, weet met weinig woorden de problemen indringend te brengen. Hij laat het vreugdeloos bestaan zien, waar blijdschap en dankbaarheid ontbreken en moedeloosheid en verbittering groeien.

En dit in Gods goede schepping en herschepping, waarin het samenleven gegeven is. De eenzaamheid is te zien als een vlock. Niet enkel voor deze tijd en deze maatschappij, die weliswaar velen in het isolement brengt, maar die als gevolg van de zonde alle samenleven in alle tijden ondermijnt.

Met de vraag „kan ik er wat aan doen?" richt de schrijver zich eerst tot de eenzame zelf en hij verwijst naar adressen van hulpverleners en van instanties, die beogen lotgenoten met elkaar in contact te brengen. Vervolgens doet hij een appél op de

gemeenschap: tracht te ontdekken waar eenzaamheid heerst, wie eenzaam is, help hen in hun strijd en tracht hun functioneren-in-de-gemeenschap te stimuleren. Hoe, bezie dat geval voor geval, er zijn moeilijk algemene regels te geven. De drie hoofdstukjes, die speciaal over het hulpverlenen gaan, zijn m.i. mager. Heel duidelijk mogen we toch wijzen op onze Heer Jezus Christus, die verlaten is geweest als geen onzer en zijn klagen uit-schreeuwde (Ps. 22) tot Zijn Vader. Hij heeft de eenzaamheid gedragen als geen onzer, opdat wij nimmer eenzaam zouden behoeven te zijn. Door Zijn verdienste zijn wij „geroepen tot gemeenschap met Zijn Zoon Jezus Christus, onze Heer" (1 Cor. 1:9) en in Hem ook met elkaar, als leden van één lichaam.

Als we belijden te geloven „de gemeenschap der heiligen", zonder acht te slaan op eenzamen-in-de-kerk, zou ons leven een leugen kunnen zijn. Want hulpverleners kunnen we allen, de een op deze, de ander op die manier. Vanaf een gesprekje tot aan de uitnodiging om mee naar huis te gaan en de maaltijd te gebruiken.

Het boekje is door Kok, Kampen uitgegeven, telt 84 bladz. en kost f 14,95.

Verkeringsperikelen

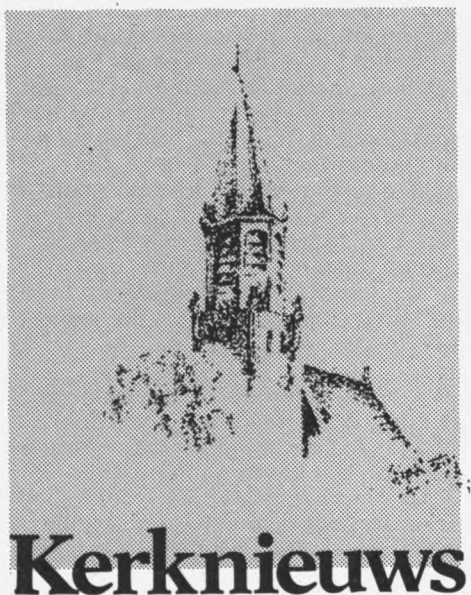
50 vragen rond verkering.

Een boekje met fleurige omslag, die het aantrekkelijk doet schijnen. Titel en foto beloven wat. Jammer is dat de inhoud daar niet aan beantwoordt.

De vragen zijn in 3 groepen ondergebracht: 1. hoe krijg ik verkering? 2. als je verkering uitgaat, 3. als je verkering aanblijft.

Vragen en antwoorden van 1 en 2 zijn zeer traditioneel en komen, wat inhoud betreft, niet uit boven het niveau-Libelle. Dat het gaat om belangrijke zaken in het leven van jongeren, lid van Gods gemeente, merk je nauwelijks op. Dat kom je in die van groep 3 wel tegen, maar dan ook niet uitgesproken. Vragen, die in deze tijd zich opdringen (bezoek van disco's, samenwonen, een verbintenis met iemand die de HERE niet vreest) komen niet aan bod dan wel worden een heel enkele maal en heel vlak van de praktische kant bekeken.

Jammer, ik kan dit boekje, geschreven door mevr. drs. A.B.F. Hoek-Van Kooten, 63 blz., (met een prijs van f 12,50) niet aanbevelen. Het is uitgegeven door De Groot Goudriaan te Kampen.

Kerknieuws

Vereniging Steun Oost Soemba (S.O.S.)

Het bestuur van de vereniging is als volgt samengesteld:

A. Baauw, voorzitter, Havenstraat 19a, 3131 BD Vlaardingen.

R. Meijer-Kuipers, secretaresse, Aagje Dekenlaan 205, 1403 HE Bussum.

J.H. Bosman, penningmeester, R. van Montfoortlaan 12, 2391 BZ Hazerswoude.

J. den Hertog, administrateur, Grashof 58, 1511 XD Oostzaan.

P. 't Hart, Nieuwstraat 1, 3141 AA Maassluis.

Commissie Reformatorische Studieavonden (C.R.S.)

Deze commissie is een initiatief vanuit de Geref. Vrijg., Chr. Geref. en Ned. Geref. Kerken.

Studieavonden worden geboden over geloof en samenleving voor de omgeving van Den Haag.

De eerstvolgende bijeenkomst is donderdag 4 januari 1990. Dr. P.L. Los te Hooglanderveen spreekt over: 'Geloof en depressie'. Is het waar dat het geloof depressief maakt? Of, anderzijds, is het waar dat het geloof je tegen depressies beschermt? Dr. P.L. Los is één van de auteurs van het boekje 'Hoe depressief is de blijmoedige Christen?'. Hij hoopt over dit onderwerp te spreken en daarbij ook aandacht te besteden aan de manier waarop je met depressies van jezelf en anderen om kunt gaan.

Met nadruk wordt erop gewezen, dat deze bijeenkomst *niet* te Rijswijk gehouden wordt, maar in het gebouw van de Chr. Geref. Kerk, Rhijnvis Feithlaan 114, 2533 GG 's-Gravenhage.

De aanvang is 20.00 uur.

Stichting l'Abri-Nederland (Brief aan de lezers)

Aan de lezers.

In aansluiting aan de artikelen van drs. P.J. van Kampen wil ik u nog een nader verslag uitbrengen van wat u, als lezers van 'Opbouw', hebt opgebracht aan financiële steun voor de vorming van een bibliotheek en studiecentrum in Mussoorie in India. We noemen het een l'Abri Resource Centre.

U hebt samen voor dit doel het fantastische bedrag opgebracht van f 10.195,-.

Het heeft mij bijzonder getroffen dat u zo spontaan op een verzoek van mij hebt gereageerd.

Er kwam direct een stroom van giften, kleine en grote binnen. U kunt van mij een verantwoording krijgen, als u dit wenst.

Het bedrag is voor een groot deel uitgegeven aan:

1. toezending aan India van de gehele engelse l'Abri-basis-bibliotheek (cassettes).
2. een verzameling van goede boeken, die in het engels vertaald zijn van H. Dooyeweerd, Calvijn, A. Kuyper e.d.
3. Alle in het engels uitgegeven l'Abri-boeken.
4. Een serie video-tapes, waaronder de serie 'Hoe zouden wij dan leven?' van dr. F.A. Schaeffer.
5. de publicatie van een serie lezingen over de toekomstverwachting in het engels in India van mijzelf.

Er is nog een bedrag over van f 4631,88.

Nu werd mij een verzoek toegezonden uit Korea: is het niet mogelijk om de l'Abri-cassette-bibliotheek in het engels ook aan ons toe te sturen?

Wat denkt u?

Eigenlijk is het geld mij gegeven om in India te gebruiken. Ik wil ook de rest zeker nog in petto houden om verdere aanvullingen te verzorgen. Toch zou ik aan de Koreaanse contactpersoon Inkyung (David) Sung in Seoul ook graag deze cassettes willen toezenden.

Vindt u dat goed?

Het kost tussen de f 1200,- en f 1500,-. Als er één van de gevers is die daar bezwaar tegen heeft, dan hoor ik het graag. Heb ik over een maand nog niets gehoord, dan neem ik aan dat u accoord gaat.

Tenslotte: namens het l'Abri Resource Centre in India: Heel hartelijk bedankt voor uw bijzondere bijdragen!

W.G. Rietkerk,
Utrecht

Aan alle vrienden van St. EvTA

Het jaar 1989 is heel belangrijk voor St. EvTA. Voor het eerst na het vertrek van de familie Westerkamp naar Rwanda zijn wij het gehele jaar financieel verantwoordelijk voor hun werk. Daarnaast zijn er natuurlijk de

twee andere projecten. Het lijkt ons een goed moment om u deelgenoot te maken van onze zorg:

1. Dick & Jeannette Westerkamp bij de Presbyteriaanse kerk in Rwanda. Dick & Jeannette werken het eerste volle jaar in Rwanda. Veel mensen geven periodiek een bedrag ter ondersteuning. Dit is goed voor ruim de helft van de onkosten. Met spanning wachten we af of er voldoende giften binnenkomen om de andere helft van de kosten te dekken. Wij zijn dankbaar voor hetgeen al is ontvangen aan periodieke bijdragen en giften. We zijn er echter nog niet. Mogen wij nog op uw gift rekenen?

2. Christien Breman bij de Africa Inland Mission

De meesten van u zullen weten, dat Christien wegens ernstige ziekte in februari jl. haar werk in Tanzania voorlopig moest afbreken. De noodzaak tot ondersteuning verdween geenszins, want zendingswerkers vallen niet onder alle in Nederland gebruikelijke sociale voorzieningen. Wij helpen de Africa Inland Mission bij de financiële zorg. Ook dit doel willen wij hartelijk bij u aanbevelen.

3. Uitzending predikanten naar Evangelische Faculteit te Bangui, Centraal Afrikaanse Republiek.

Dit voorjaar reisden ds. H. de Jong en ds. F. Gerkema naar Bangui. De drieweekse cursus met aansluitend tentamen begint een goede traditie te worden. Een waardevolle periode voor de studenten die voor onze begrippen onder gebrekkige omstandigheden studeren. Een waardevolle periode overigens ook voor de docenten zelf. D.V. in januari 1990 hoopt ds. Gerkema weer te gaan, nu samen met ds. A. van der Dussen. Ds. Gerkema zal Nieuwe Testament doceren met het accent op de Hebreeën-brief. Ds. van der Dussen zal dogmatiek geven, speciaal de leer van de Heilige Geest.

Voor deze drie doelen hebben wij dringend giften nodig. Indien u de bestemming van uw keuze vermeldt, wordt uw gift hiervoor altijd besteed. Giften zonder bestemming worden in principe gelijkelijk over de projecten besteed.

Met vriendelijke Groeten,
Hoogachtend,

STICHTING EVANGELISCHE TOE-
RUSTING AFRIKA

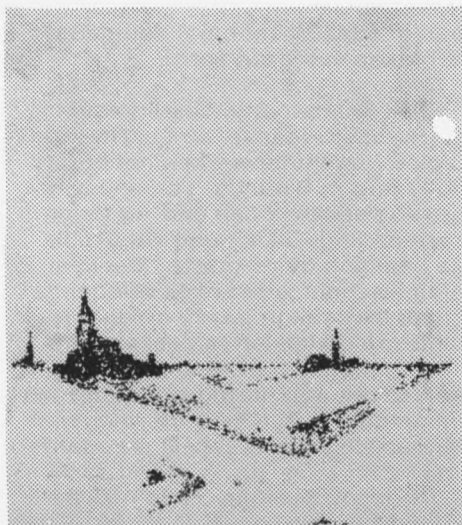
Bank: 33.03.03.724, RABO-bank Maurik

Giro: 9710

t.n.v. St. EvTA, Eck en Wiel

UNIEK

kunstkaarten uit Rwanda, werk voor de mensen daar en steun aan fam. Westerkamp, indien u er 4 koopt voor f 10,-; over te maken op giro 9710, St. EvTA, Eck en Wiel.

Uit breder kring

Chr. Onderwijsblad 'Bezinning'

DE BETROUWBAARHEID VAN DE BIJBEL

Van het christelijk onderwijsblad BEZINNING, dat vanuit een bijbelse visie voorlichting geeft over actuele ontwikkelingen, verscheen een themanummer over het onderwerp DE BETROUWBAARHEID VAN DE BIJBEL.

In dit nummer wordt aangetoond dat schoolboeken voor godsdienstonderwijs die in het christelijk voortgezet onderwijs veel gebruikt worden, vaak geschreven zijn vanuit bijbelkritische standpunten. Dat betreft

zowel de visie op de tijd van het ontstaan van de boeken van het Oude Testament als op de betrouwbaarheid ervan. Verder worden enige bijbelkritische stromingen besproken, waarbij ter weerlegging steeds verwezen wordt naar de Bijbel. Ook het relationele waarheidsbegrip komt aan de orde. Uitvoerig wordt ingegaan op de kritiek op de eerste bijbelboeken, waarbij gesteld wordt dat die niet door Mozes geschreven zijn, maar pas tijdens de Babylonische ballingschap ontstaan zouden zijn, een centraal punt in de bijbelkritiek. Aangetoond wordt dat op grond van archeologisch, historisch en taalkundig onderzoek vele argumenten aan te voeren zijn ter weerlegging van de opvattingen van de bijbelkritische geleerden. Bedoeling van het themanummer is te wijzen op dergelijke argumenten, niet om de betrouwbaarheid van de Bijbel te bewijzen. Dat is het uitgangspunt van de samenstellers op grond van het zelfgetuigenis van de Bijbel.

Het themanummer is te bestellen door f 2,50 over te maken op girorekening 2.974.537 t.n.v. administratie BEZINNING te Amersfoort, onder vermelding van: themanummer BETROUWBAARHEID VAN DE BIJBEL.

Expo Exodus 1990

INFORMATIE VOOR KERK- EN GODSDIENSTIGE BLADEN

DE TABERNAKEL OP WARE GROOTTE NAGEBOUWD

In de zomer van 1990 is er de unieke mogelijkheid om voor het eerst in Nederland een model van de Tabernakel op ware grootte te bezichtigen, zoals beschreven in de Bijbel, in het boek Exodus. Dit in het kader van de bijbeltentoonstelling 'Expo-Exodus 1990' georganiseerd door de Stichting 'Wat Zegt de Bijbel' te Leeuwarden. Van 14 mei tot en met 15 september 1990 staat dit model op het terrein van Kasteel Rhederoord in De Steeg (tussen Arnhem en Dieren, aan de Veluwezoom).

„We verwachten een grote belangstelling. Want niet alleen de Tabernakel is te bezichtigen maar ook een bloemen- en plantentuin uit het land Israël, een expo-paviljoen met exposities van bijbelse schaalmodellen, zoals de ark van Noach, de uittocht uit Egypte, de koperen slang en nog veel meer”, aldus B. Ottens, algemeen coördinator van 'Expo-Exodus 1990'.

Tevens is er een tentoonstelling 'Van Kleitablet tot Wereldboek' over het ontstaan en de verbreiding van de Bijbel en een expositie van schilderijen van mw. Anneke Kaai-van Wijngaarden en Daniël Tavenier.

Voor groepen worden rondleidingen verzorgd; en voor scholen, vooral geschikt vanaf groep 6 van de basisscholen, is er de mogelijkheid van speciale excursies.

Nadere informatie: Stichting 'Wat Zegt de Bijbel', tel.: 058-121029.

Gescheiden vrouw, moeder van 3 kinderen, zoekt correspondentie met pos. Chr. man. Leeftijd ± 40 jaar. Brieven onder nr. NG 1226, Postbus 208, 3770 AE Barneveld.

S.V.P. duidelijke vermelding 'OPBOUW 1226' op de linkerbovenhoek van de envelop!

BIJBEL en ALCOHOL,

een evenwichtige visie op alcoholgebruik en hoe begeleiden we mensen met alcoholproblemen.

Deze brochure is te bestellen voor f 5,- incl. porto bij: St. Vriendenkring Chr. Opvangwerk België. Pr. Marijkehof 31, 1411 CL Naarden. Tel. 02159-40674. Postgiro 5718575.

„In het huis van mijn Vader zijn vele woningen”
Johannes 14:2

Vrij onverwacht is overleden mijn lieve man, onze vader en broer

DERK JAN JAGER

30 januari 1930

30 november 1989

Larne: Jean Jager-Meban
Harm John
Derk Hans

Utrecht: Jenny van der Leun-Jager
Cor van der Leun

Oosterwolde (Gld.): Corrie de Jager

We hebben Derk Jan op 4 december te Larne in Noord-Ierland begraven.